

KULTÚRA

ROČNÍK XXIV. – č. 5

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

10. MARCA 2021

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRÍŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava • mobil: 0911 286 452 • e-mail: teodor.krizka@gmail.com • Cena 1,90 €

Po roku neúspešného a málo účinného boja s rýchlo sa šíriacim, mutujúcim a životy a zdravie ohrozujúcim vírusom Corona, sme znova začali v stredu 17. februára pôstne obdobie ako prípravu na najväčšie kresťanské sviatky roka Veľkú noc. Nemohli sme pôst začať tak, ako sme boli zvyknutí obyčajne začínať ho roky predtým. Iste nás čakajú ďalšie obmedzenia v prežívaní pôstneho obdobia aj počas sviatkov Veľkej noci. Pre väčšinu nás kresťanov je ťažký, už viac než dva mesiace nepretržitý trvajúci zákaz slávenia akýchkoľvek bohoslužieb, ktorý trval počas Vianoc a predtým aj Veľkej noci, počas leta a jesene sme sa mohli zúčastňovať bohoslužieb v obmedzenom režime, pri dodržiavaní mimoriadnych hygienických opatrení.

Každému triezvo uvažujúcemu človeku je jasné, že človek pre svoj zdravý vývoj, rast a život potrebuje pokrm telesný, duševný i duchovný. "Nielen z chleba žije človek..." (Mt. 4, 4) Kým základné potraviny vďaka obetavosti a mimoriadnemu nasadeniu pracovníkov v poľnohospodárstve a v predajniach máme možnosť si denne nakúpiť, k duševnému a duchovnému pokrmu prístup máme možný len vďaka technike a médiám. Myslím si, že je to veľmi podobné, akoby nám ponúkali v televízii dostatok programov o príprave a konzumovaní jedla a to by nám malo stačiť aby sme sa nasýtili. Duša človeka aby prežila, tiež potrebuje živý pokrm a tým je modlitba osobná i spoločná, sv. Písmo, sviatosti, účasť na sv. omši, aj cirkevné spoločenstvo. Preto považujem za odvážne a krajne nezodpovedné od predstaviteľov vedenia našej spoločnosti a "odborníkov", ktorí si robia bez konzultácií s predstaviteľmi duchovného života, nárok plne rozhodovať o tom, že kresťanom sú zakázané akékoľvek spoločné bohoslužby, okrem krstu, sobáša a pohrebu do 6 ľudí. Ozývajú sa aj iní odborníci z oblasti zdravotníctva, osobitne duševného zdravia, že nielen pandémia Coronu v súčasnosti ohrozuje stovky ľudských životov a zdravia. Bolo by namieste, keby svoje povedali aj predstavitelia Cirkvi. Po tlaku viacerých osobností a petícií sa konečne ozvali aj slovenskí katolícki biskupi vyhlásením adresovaným vláde, že veriaci cítia, že sú odstrihnutí od nich, akoby sa o nich nezaujímali, že opatrenia sú tvrdé, že v žiadnej z okolitých krajín nie sú také prísne. Tiež sa ohlásili aj dvomi pastierskymi listami a výzvou k veriacim, aby sa pri sčítaní ľudí prihlásili k svojej Cirkvi.

Vzťah Cirkvi a spoločnosti je

V nedeľu 14. februára 2021 uplynulo 1152 rokov od smrti Konštantína – sv. Cyrila. Riaditeľka Ruského centra vedy a kultúry v Bratislave Inna V. Kuznecova, predsedníčka občianskeho združenia Cyrilometodiada Daniela Suchá spolu s Mons. Mariánom Gavendom si uctili svätých solúnskych bratov položením kvetov k pamätníku sv. Cyrila a Metoda pred Kostolom Svätého kríža na Námestí sv. Cyrila a Metoda v Devíne. Snímka: Štefan Suchý

Aká je sila kresťanov v našej spoločnosti?

na Slovensku problematickou témou od roku 1948, kedy vstúpili do platnosti proticirkevné zákony a začalo prenasledovanie kresťanov. Do roku 1989 bola Cirkev prenasledovaná a veriaci obmedzení na zhromaždenia v kostoloch a veľmi obmedzený prístup do škôl a nemocníc a iné akékoľvek zhromaždenia zakázané pod prísnyimi trestami. Ale stav v súvislosti pandémiou, aký máme v oblasti pôsobenia cirkví a náboženského života si nedovolili zaviesť ani

v tomto období. Po roku 1989 sa veľa zmenilo Cirkev zažila takú absolútnu slobodu, že mohla 30 rokov slobodne pôsobiť s podporou štátu. Žila dlho

LUDOVÍT KOŠÍK

z eufórie, ktorá nastala po rokoch neslobody a očakávala, že takto to bude fungovať trvalo, bez toho, že by sa musela aktívne a cielene podieľať na zvyšovaní duchovnej a morálnej kvality obyvateľov krajiny. Lenže nie je trvale možné roz-

hodovanie, výhody a benefity si vyhradiť pre seba a zodpovednosť a dôsledky nesprávnych rozhodnutí nechávať na iných. Problémy nastali v Cirkvi, celosvetovej i našej Slovenskej i v spoločnosti, rýchlo ich pribúda a narastajú. Spoločnosť vytriezvela, starší odchádzali, veriaci sa vytrácali aj z kostolov a protikresťanské inštitúcie sa aktivizovali a Cirkev spolupodieľala na organizovaní čudných aktivít ako referendum, pochody za život, veriach hнала

do vopred prehratých zápasov a zatiaľ aj cez jej štruktúry sa posilňovali rozličné názorové zoskupenia, nie vždy majúce na zreteli jej dobro a prospech. A dnes zažívame problémy, ktoré nás kresťanov trápia a vzbudzujú v nás obavy, niektoré majú korene ešte z časov socializmu, ale pribudli mnohé nové, o akých sa nám vtedy ani nesnívalo, žeby mohli vôbec nastať.

(Pokračovanie na 2. strane)

Nedávno som dostal esemesku od náhodnej čitateľky, učiteľky na gymnáziách na Slovensku aj v Rakúsku. Bola zdesená, komu je Kultúra určená. Kúpila si ju zo zvedavosti ako čítanie do vlaku, a vraj sa ju chystá hodiť do smetného koša.

Pozbieral som zvyšky dobrej vôle a odpovedal som najlepšie, ako som v danej chvíli vedel.

Ešte pred ňou mi napísal spolužiak, ktorého som videl päť minút v živote, odkiaľ sa vo mne

Plavba

TEODOR KRÍŽKA

berie ten fašizmus a prečo som študoval na tej istej vysokej škole ako on, keď som nič nepochopil.

Nuž, asi sa básnici rodia ako nechápaví, ako rybia kosť, ktorá občas zabehne v hrdle svojho času.

Keby som sa poddával takýmto názorom, našťastie ojedinelým, asi by som som všetkým praštil a povedal si, nech si tento národ láme krky, ako vie.

Ale zobudím sa do nového rána a sadnem si k počítaču. Ak nie kvôli súčasníkom, aspoň prte imaginárne pokolenie, ktoré sa raz - možno - spamätá.

Nijako sa mi nežiada páliť si prsty. Nie som vôbec masochista. Naopak, bolo by mi omnoho príjemnejšie, keby som zapadol do pohľadnej všeobecnej mienky. Ale čo už, narodil som sa iný. Naučili ma milovať svoj národ. Našiel som, že národ neexistuje mimo duchovnosti a z nej vyplývajúcej mravnosti. Že národ nie je tlupa, ale kultúrna entita.

Netrúfam si povedať, že za Slovensko a Slovákov trpím viac ako ktokoľvek iný. Ale za toho takmer štvrt' storočia, ktoré sa mi dajako podarí s Božou pomocou zavíšiť, som naozaj celkom osivel. Nestážujem sa, nakoniec načo a komu. Láska je dobrovoľná, aj miera obety, ktorú ste jej ochotní priniesť. O sebe a o nás však už viem mnoho, a nie je to iba to krásne. Chápem, koľko sme zameškali, keď sme boli iba objektom dejín. Keď na rozdiel od našich susedov stále tak ťažko hľadáme vlastný pohľad na nás samých a na udalosti, ktorých sme chtiac nechtiac súčasťou.

Priznám sa, veľkým sklamaním je pre mňa konzumná predstava o zmysle života. Vnímam ju ako omnoho horšiu pandémiu než covid-19. Súčasná generácia nechce žiť, ale užívať si. To je úplný sémantický antagonizmus.

S pádom komunizmu som očakával priam výbuch duchovnosti, mravnosti a kultúry. Žiaľ, ocitol som sa znova iba v pozícii osamelého bežca. Plavím sa ako Odyseus medzi Charibdou a Scyllou.

Kým existujete, mám ilúziu, že tá plavba má zmysel. Nebojím sa stroskotat', bojím sa, že ochotných stroskotávať je stále menej.

Minister školstva v chystanej novele zákona vychádza v ústrety transgender ľuďom

Každá vláda po roku 1989 si dávala školstvo sa svoju deklaratívnu prioritu. Realita je však taká, že školstvo upadá, v lepšom prípade stagnuje. To je holý fakt, o ktorom svedčia napríklad aj výsledky medzinárodného testovania PISA. Áno, slovenské školstvo má množstvo problémov, ktoré treba začať konečne riešiť. Skutočne výpovedná je aj skutočnosť, že rodičia žiakov sa musia neraz skladať aj na kriedu, mydlo a toaletný papier. Platové ohodnotenie učiteľov alebo ich spoločenské postavenie už ani netreba zmieňovať.

Riešenie žalostného stavu slovenského školstva má primárne v rukách minister školstva. Práve on by mal predkladať koncepcia realizovateľné vízie na zlepšenie vzdelávania na Slovensku. Minister

školstva však zatiaľ predváža jeden kotrmelec za druhým. Začalo to vykradnutou diplomovou prácou a teraz to zaklincoval novelou školského zákona, ktorú predložil do medzirezortného pripomienkového konania. Táto novela má zásadnú vadu v tom, že okrem iného sa do nej dostalo aj navonok nenápadné pootvorenie dverí transgender agende. Táto agenda tvrdí, že pohlavie človeka nie je dané geneticky, ale každý človek si ho môže zvoliť podľa svojej ľubovôle, teda chlap sa môže vyhlásiť za ženu a naopak.

Predložená novela školského zákona sa snaží transgenderizmu vyjsť v ústrety tým, že pokiaľ si človek zmení pohlavie, tak mu škola bude povinná spätne vydať potvrdenie o absolvovaní školy na nové

meno a zmenené pohlavie. Treba si však uvedomiť, že príklady zo zahraničia jasne ukazujú, že každý takýto ústupok transgenderovej agende vyvoláva len ďalšie a ďalšie požiadavky. Takéto prepašovanie liberálnej transgender agendy do školského zákona preto treba rázne odmietnuť.

Dopredu deklaruujeme, že ak novela školského zákona bude v takejto podobe predložená do parlamentu, tak budeme rozhodne hlasovať proti jej prijatiu. A ministrom školstva vrelo odporúčame, aby sa namiesto presadzovania transgenderovej agendy začal konečne venovať skutočným problémom slovenského školstva.

MARTIN BELUSKÝ

(Pokračovanie z 1. strany)

Konečne si biskupi uvedomili, že problémy sú tu, pribúda ich a nie sú malé. Asi nikto nečakal, že Cirkev nebude môcť pôsobiť ani v kostoloch a slobodne pôsobiť vo verejných priestoroch a v domácnostiach. Kostoly sa neodvážili celkom zavrieť v našich krajinách ani komunisti. Naraz prestali všetky čudné stretnutia, do ktorých Cirkev veľa investovala, a na ktorých postavila v posledných rokoch svoje fungovanie, ako farské plesy, pikniky, zabijačky, posedenia, športové podujatia, mládežnícke a detské stretnutia... takmer hermeticky sa zatvorili sa farské centrá aj kostoly a niektorí kňazi nemajú, či nevedia čo by mali robiť, neslúžia, neučia, nepoučujú... Ale všetko treba platiť, vodu, energiu, prevádzku... Príjmy od veriacich sa zastavili. Mnohí sa nenaučili modliť, rozjímať, postiť, študovať, pracovať, prežívať vieru v každodennom živote... S veriacimi je to podobné, už roky ich takmer nikto nevedel k zodpovednému kresťanskému životu podľa evanjelia, možno k farským aktivitám.

Naraz nastala zložitá situácia. Myslím že súčasná Cirkev i spoločnosť trpí tým, že sa dostávajú dôsledky toho, čo sme si zapríčinili sami svojou nezodpovednosťou. Chceli sme a mnohí to chcú robiť stále, ťažiť z kresťanov, využívať ich služby, prácu, obety, modlitby, financie, ale nič do nich investovať. Ved' o čo ide tým iniciátorom kampaní a mnohým autorom blogov a presvedčujúcim svojich veriacich rodinných príslušníkov, kolegov, známych aby sa neprihlásili pri sčítaní obyvateľov k svojej Cirkvi?

O čo ide všetkým tým, ktorí bojujú proti kresťanom otvorene a prijímajú zákony, ktoré sú v rozpore s kresťanskou morálkou? O čo ide tým, ktorí sa sice kresťanský tvária a prichádzajú do kostolov angažujú v cirkevných spoločenstvách, ale ich život je prázdny, povrchný, často horší, ako tých ktorí sa za kresťanov nepovažujú...

Roky sme počúvali, že to sú dôsledky 40 ročného prenasledovania a žili a stávali na tom, čo tu po tomto období zostalo. Dnes s hrôzou zisťujeme, že nemáme ľudí, majetky, peniaze, a veľká časť národa, možno už väčšina má drzosť nás kresťanov, zosmiešňovať, ponižovať, diskriminovať, prenasledovať... Nie je to tým, že sme sa príliš spoliehali na ľudské sily a prostriedky?

Byť moderný, prítlačlivý, zaujímavý, mladý, zábavný... a podstatu sme odsunuli do pozadia, alebo aj vylúčili úplne o nebezpečenstve hriechu, o smrti, chorobe, starobe, pokání, treste, obete, pôste, seba zápre... sme radšej veľa, alebo možno aj vôbec nehovorili. Starali sme sa o všeličo, ale pozabudli sme na Ježišove slová: "Hľadajte najprv Božie Kráľovstvo a všetko ostatné sa vám pridá." /por. Mt. 6, 33/ Tiež sme akosi pozabudli, že Ježiš začína Cirkev budovať len s niekoľkými vernými, bez peňazí a majetku, bez vlastnej strechy nad hlavou a apoštolov poslal do sveta peši aj bez prostriedkov k základnej obžive a nesľuboval im pohodlný život. Viem, že bez potrebných materiálnych prostriedkov Cirkev, či farnosť, ani spoločnosť, či rodiny, ani jednotlivci nemôžeme

Prosba k priaznivcom Kultúry

Najľahšia forma podpory nášho časopisu je predplatné, z ktorého príjem je predsa len o málo väčší ako zo stánkového predaja.

Predplatiť Kultúru si môžete jednoducho na e-maile: Ganisinova.Renata@slposta.sk

Nepoľavujte v ušľachtilom úsilí, prispajte na číslo účtu Kultúry v Slovenskej sporiteľni

IBAN

SK6909000000000000170427664

Aká je sila kresťanov v našej spoločnosti?

dnes trvale úspešne fungovať. No nemali by sme zabúdať, aspoň v Cirkvi, že peniaze a majetok, aj keď ich preto aby sme prežili potrebujeme, nie sú tým najdôležitejším pre život človeka a mali by sme byť ochotní sa s nimi deliť tam, kde je to potrebné, predovšetkým tam, kde nesieme zodpovednosť, tam kde to má zmysel pre Božie Kráľovstvo a večnú spásu... a využívať ich zodpovedne, transparentne...

Súčasný stav v Cirkvi, kresťanského života a spoločnosti možno spoločne označiť termínmi chorý, krízový, úpadkový, biedny... Ale treba robiť všetko pre to, aby sa stav zlepšoval. Niekedy mi to pripadá tak, že sme dlhé roky konali podobne, ako posledný rok v boji s Coronou, vymýšľame experimenty, pohľadame tým, čo funguje prirodzene a čudujeme sa zlým výsledkom. Možno že dnes je treba to veriacim pripomenúť, že majú vedieť čo sa patrí, čo je vecou slušnosti a čo je potrebné pre štatistiky, prihlásiť sa k Cirkvi, ale oveľa dôležitejšie je viesť ich k zodpovednému kresťanskému životu v každodennej pastoračnej práci, na ktorú boli v našej krajine ideálne podmienky tridsať rokov, až do vypuknutia pandémie. Ide o večnosť, nie o program na voľné chvíle po práci, či nedeľné predpoludnie. Nie je niekedy súčasná prax taká, že cirkevní funkcionári odradia ešte aj takých, ktorí ešte prichádzajú do chrámu a nedokážu naplniť priestor, ktorý majú k dispozícii aby ich oslovili? Ak by boli zodpovední kresťania, tak by nebolo potrebné pripomínať základné pravidlá. Ale na to by museli byť predovšetkým zodpovední tí, ktorí sú vo vedení Cirkvi, v médiách, službách, katechéze...

Nie je aj všade tam viditeľný úpadok kvality a kvantity? Nenárokuje si na zodpovedné funkcie ľudia pochybných názorov, sebavedomého až arogantného správania, túžiaci po kariére a materiálnych výhodách, ktorí neoplyvajú vedomosťami, inteligenciou, nie sú ochotní nechať sa poučiť, zato oplývajú sebavedomím, nadradenosťou a túžbou dirigovať, manipulovať, nariadovať, rozkazovať druhým... tieto funkcie zastávať natrvalo bez potrebnej sebakritiky a nadriadení im to z rozličných príčin tolerujú?

Pýtam sa preto, lebo mi záleží na Cirkvi a spoločnosti a usilujem sa prispieť k ich dobru i vzájomnej komunikácii. Je tragické, ak treba dospelému človeku treba pripomínať, že má pozdraviť suseda, príbuzného, staršieho... čo sa patrí a má to každý vedieť. Ale niekedy je potrebné aj to pripomenúť.

V spoločenských funkciách kresťania zlyhali. Isté politické hnu-

tie, ktoré si nárokovalo na podporu kresťanských voličov, ale málo pre ňu bolo schopné a ochotné urobiť, je už druhé volebné obdobie mimo parlamentu. Nehrozi podobný osud aj Cirkvi? Nezáujem o jej pôsobenie a služby? Vidieť postupný úpadok kresťanov a ich vyradenie z politického zápasu v celoštátnej, regionálnej i komunálnej politike, počas rokov demokracie.

Keď si pozrieme prieskumy verejnej mienky o podpore strán, takmer 30% obyvateľov podporuje liberálne strany, vyše 30% ľavicové a takmer 30% akési čudné neštandardné zoskupenia bez funkčných štruktúr vytvorené lídrami a silou médií. Pri programoch liberálov, ťažko možno ich podporovateľov považovať za kresťanov.

Podobné je to i u radikálne ľavicových strán, ale ani neštandardné, demagogické, účelové zoskupenia by nemali byť pre kresťanov príťažlivé. Hodnotová politika sa úplne vytratila. Len ťažko nájsť stranu, ktorá by hájila a presadzovala kresťanské postoje. Kde sú kresťania viditeľní na Slovensku. Do kostolov chodiť majú zakázané, v politike ich silu necítiť, vo verejnom živote kresťanské hodnoty badať len okrajovo, skôr sa mi zdá, že sa vytrácajú. V bežnom živote uštvaní pri zabezpečení základných životných potrieb a hnaní túžbou mať čím viac. Sila kresťanov by mala rásť v osobnom, rodinnom, cirkevnom i spoločenskom živote. Ťažko je možné dnes hovoriť o zdravej Cirkvi, spoločnosti, rodine? Skutočnosť naznačuje niečo iné. Podarí sa to ešte zmeniť? Alebo aspoň zastaviť súčasný negatívny trend, ktorý signalizuje život aj štatistiky? Ak nie, potom už máme šancu len ako jednotlivci, rodiny a malé skupiny prežiť túto dobu, ale nie je možné hovoriť o Slovensku ako o kresťanskej krajine a správať sa tak, ako by tomu tak bolo. Od toho sme sa, žiaľ, vzdialili. Nesprávne určená diagnóza, znamená nasadenie zlej terapie, ale niekto je za tento stav zodpovedný aj platený, či si to pripustí, alebo popiera, alebo hľadá výhovorky a šíri demagógiu. Ak zodpovední nevyvodia dôsledky, následky budú ešte oveľa tragickejšie. Tak ako za haváriu lietadla zodpovedá pilot i keď príčin môže byť aj viacej. Každý nesie zodpovednosť za seba a na každom záleží na ktorej strane stojíme. Či na strane Božej, ktorý nás pozýva k životu, k dokonalosti a pre ňu sa dokážeme v každodennom živote angažovať a obetovať, alebo sa necháme unášať prúdom prázdnoty, povrchnosti, konzumu, egoizmu, ktorý nás vedie k degenerácii, smrti časnej i večnej. Sme zodpovední aj za tých, ktorí sú nám zverení.

EUDOVIT KOŠIK

„Povinnosťou každého človeka je byť príkladom čistoty a mať odvahu zachovávať svoje etické presvedčenie v spoločnosti cynikov. Už dávno sa usilujem takto postupovať – so striedavým úspechom“. (Albert Einstein)

V dnešnej spoločnosti by ste márne hľadali etiku a morálku. Naopak, ak by ste ju hľadali, boli by ste považovaní za „zaostalých“, pretože je iná doba. Veľmi často zaužívaná fráza: „Dnes je iná doba“ sa stala odpoveďou na všetko a každému, kto sa zamýšľa nad smerovaním spoločnosti a výchovou mladých ľudí.

Dôležitosť etiky si uvedomovali už v antickom Grécku, kde formovali atmosféru mravného života a človek, ktorý si plnil svoje občianske povinnosti, bol považovaný za dobrého človeka. Antická etika bola učením predovšetkým o cnosti, o cnostnej osobnosti. Vychádzala z predpokladu, že mravná dokonalosť je dostupná človeku. Podľa nej mravnosť je súhrnom cností jednotlivca, maximálne rozvinutie vnútorných možností osobnosti, čiže mravnosť v antickej etike bola chápaná ako subjektívne osobnostný fenomén.

Pojmy morálka a etika bývajú veľmi často používané ako synonymá. Je to však pravdivé tvrdenie len v obmedzenej miere, nakoľko každý z týchto pojmov je vždy zákonite podmienený tým druhým. Naše správanie ovplyvňuje mnoho faktorov, medzi ktoré patria výchova, životné skúsenosti, vedomosti, ale takisto aj vplyv médií. Tieto faktory tak ako ovplyvňujú stav etiky v spoločnosti, ovplyvňujú aj jednotlivca. Pojem „etika“ má pôvod v gréckom slove „ethos“, čo znamená mrav.

Morálka je považovaná za najstarší regulátor správania ľudskej spoločnosti a prevažná väčšina ľudského správania a konania podlieha morálnym hodnotám. Pojem „morálka“ pochádza z latinského „mos“, čo znamená zvyk, obyčaj, mrav. Morálka predstavuje súbor princípov, mravných zásad a noriem, ktoré vychádzajú z posudzovania správania spoločnosti z aspektu rozoznávania dobra a zla. Prostredie a situácie v ktorých sa človek behom svojho života často krát ocitne, môže výrazne zmeniť a formovať nielen jeho vedomie, správanie ale aj svedomie, a to ako v pozitívnom zmysle, tak aj v negatívnom zmysle. Z pôvodne morálne a eticky správajúceho sa človeka, sa môže stať amorálny človek, ktorý zmenil svoje správanie len vďaka situáciám a prostrediu, v ktorom sa ocitol a negatívne ho poznačili. A to je práve realita v dnešnej dobe či už v bežnom živote, politickom živote a v neposlednom rade aj v súkromnom ži vote a doslova rozvrat morálnych a etických zásad. Zásady sa ocitli udupané na dne a nahradila ich nenávisť, zlosť, bezohľadnosť, bezcharakternosť. Chamtivosť po moci a peniazoch nepozná hraníc. Realitu nahradil virtuálny svet, v ktorom človek môže všetko, dokonca sa vydávať aj za niekoho druhého. Svet, ktorý určuje, čo je pravda a čo pravda nie je, bez toho, aby Vám dovolil urobiť si a prezentovať vlastný názor. Svet, v ktorom nevládnú žiadne pravidlá, všetko je prístupné a dovolené – pokiaľ ste si pravdaže osvojili ten oficiálny a jediný možný názor. Všetky iné sú cenzurované,

„Dnes je iná doba“, alebo etika a morálka sa už nenosia

marginalizované, zosmiešňované, odsudzované. Svet, ktorý vytvoril niekto bez akýchkoľvek morálnych a etických zásad. Svet, ktorý nekontrolovateľne ovplyvňuje správanie a budúcnosť našich detí a v ktorom neplatia morálne a etické zásady dokonca už ani voči vlastným rodičom. Budúcnosť našich detí a ďalších generácií je presne a jasne naprogramovaná a každý, kto nebude súčasťou programu zostane na okraji spoločnosti, nežiadúci pre tento dlho pripravovaný projekt a tak sa s ním bude aj zaobchádzať. V tomto svete nemá miesto vlastný názor, správanie sa podľa najlepšieho vedomia a svedomia a čo je najhoršie, že ľudia už nebudú ľuďmi. Budú to iba bezduché telesné schránky, ktoré pôjdu presne tam, kam bude treba. Budú sa správať podľa požiadaviek mocných, bez emócií, pocitov a vlastného názoru.

Vlastne sa to deje už teraz v priamom prenose. Politici nemajú problém riadiť štát bez akýchkoľvek morálnych zásad, ľudia nemajú problém udávať sa navzájom, správať sa voči sebe cynicky. Médiá podsúvajú ľuďom informácie bez ohľadu na akúkoľvek etickú kultúru.

Ako si mohol niekto dovoliť takto rozhodnúť o zmene a smerovaní človeka? Kto im dal toto povolenie zasiahnuť a zmeniť správanie človeka, ktorý má od počiatku v sebe zakorenené etické a morálne zásady, pripravený takto žiť, avšak nie je mu to umožnené, nakoľko to nezapadá do ich hry?

Naozaj je dnes iná doba, alebo sme sa iba stali otrokmi bez etického a morálneho správania sa vo svojom živote? Prečo? Pretože to niekto chce? Pretože sa necháme manipulovať?

ANDREA HUDECOVÁ

Vláda

Rozsieval si spory, vyvolával hádky.
V parlamente skákal, ako šašo krátky.

Medzi národ zasial sváry,
hrdinsky sa pritom tváril.

Chodil medzi ľuďi “poďte ku mne, voliči“,
vernosť, pravdu hlásal, klamal do očí.

Teraz už má moc a národ v hrsti.
„Láska“ Slovákov vždy proti srsti.

Tí, čo vládnu pri ňom, sú len bábkoherci.
Pritakajú za groš, sklonia hlavu všetci.

Keď sa zrada kuje, vrana k vrane sadá,
a tak je páchaná na národe zrada.

Je to pre nás avšak klamstva urážka
a pre celý národ krutá porážka.

Vlasť napáda ťažká pandémia,
vláda rýchlokšeftom testy nakúpila.

Ktorí boli v testoch negatívni,
o pár dní už boli pozitívni.

Vláda ale rada, „vedcov“ neuznáva,
Vedľajší je národ, nemá žiadne práva.

Choroba sa šíri, nik ju nezvláda.
Ale pravdu má vždy naša čestná vláda.

Do histórie, hľa, zapísaní budú
za najväčšiu zradu slovenského ľudu.

Neminie ich za to správna odmena
vráti sa ich skutkom správna ozvena...

BLANKA GÁŽIOVÁ, Častá

V Moskve vyšla zaujímavá kniha o vzťahoch Slovenského štátu a Sovietskeho zväzu v čase vojny a súvisiacich otázkach pod názvom „ZSSR – Slovensko 1939-45: vojensko-politické aspekty“. Autorkou je vedecká pracovníčka Slovenského ústavu Ruskej akadémie vied Valentina Vladimirovna Marjina, knihu vydal Inštitut slavjanovedenia RAN, Moskva 2017 (Валентина В. Марьяна: СССР и Словакия 1939-45: военно-политические аспекты, Институт славяноведения РАН, Москва 2017). Autorka čerpá z literatúry a podkladov na Slovensku aj z podkladov v ruských archívoch. Výsledkom je veľmi objektívna kniha, ktorá vidí fenomén vojnového Slovenského štátu v kontexte Hitlerovho pokusu o geopolitickú reorganizáciu strednej Európy a Európy ako celku.

1939 - 1941

V decembri 1937 podpísal nemecký minister vojny von Blomberg Plán Gruen. Plán predpokladal obsadenie „Čiech a Moravy“ nemeckou armádou a zaradenie Rakúska do Nemecka. Zaradenie Rakúska zariadil anšlus v marci 1938, na rade bolo Československo. Mníchovská konferencia v septembri 1938 odtrhla od ČSR rozsiahle pohraničné oblasti, Viedenská arbitráž odtrhla od Slovenska južné a východoslovenské oblasti, Poľsko si rozšírilo podtatranskú oblasť. Ale Mníchovská dohoda neuspokojila Hitlera, pretože chcel dostať celé Česko a Moravu. Keďže Mníchovská dohoda obsahovala garancie pre nové československé hranice, potreboval, aby sa Č-SR rozpadla akože zvnútra. Nemecko začalo podporovať germanofilských politikov na Slovensku. Hitler prijal 12. februára 1939 Vojtecha Tuku, ktorý „vložil osud Slovákov do jeho rúk“. Predstava Nemcov bola taká, že na Slovensku vypuknú (s nemeckou pomocou) nepokoje, slovenskí politici požiadajú Nemecko o pomoc a Nemecko zasiahne tak, aby sa už nemuselo zo Slovenska stiahnuť. Nemci najskôr (10. marca 1939) pozvali do Nemecka Karola Sidora, podpredsedu československej vlády a čelného politika Hlinkovej slovenskej ľudovej strany. Sidor vedel, že budú od neho chcieť, aby vyhlásil samostatnosť Slovenska (a rozbitie Československa) a pozvanie odmietol. Paradoxne, Nemcom nepriamo napomohla pražská vláda. Českým členom vlády sa zdalo, že udalosť na Slovensku sa rúta k neústavnému vyhláseniu samostatnosti (a rozbitiu republiky) a iniciovali prevzatie moci na Slovensku armádou. Tento zásah je na Slovensku známy ako Homolov puč. Malá odbočka od Marjinej knihy: Zásah začal v noci z 9. na 10. marca. Výsledky boli opačné. Mocenské orgány na Slovensku sa rozložili a zásah dal dôvod pronemeckým kruhom požadovať oddelenie Slovenska. Nemci potom pritvrdili. 12. marca začali Nemci vysielat' z Petržalky (tá už patrila do Nemecka) vycvičených agentov, ktorí v bratislavských uliciach strieľali a hádzali granáty. Vtedy zasiahla Hlinkova garda ako jediná poriadková sila, ktorá zostala funkčnou. Jej veliteľom bol Karol Sidor. Nemeckých agentov chytala, trochu vymlátla a poslala naspäť do Petržalky. Karol Sidor povedal Pavlovi Čarnogurskému, v tých dňoch operatívne

náčelníkovi Hlinkovej gardy: Predstav si, Paľo, len my dvaja stojíme v ceste nemeckému pochodu na východ. V Bratislave a na okolí bol nastolený poriadok a pozvanie nemeckej armády nebolo aktuálne. Naspäť ku knihe. Keď odmietol Sidor cestu do Berlína, Nemci pozvali Jozefa Tisu. Tiso odcestoval do Berlína 13. marca. Prijal ho Hitler a postavil pred voľbu: buď Slovensko vyhlási samostatnosť, alebo si ho rozdelí Poľsko a Maďarsko. Hitler chcel, aby Tiso vyhlásil Slovenský štát z Berlína. Tiso to odmietol a trval na zákonnom postupe. Z Berlína požiadaval prezidenta Háchu, aby zvolal na 14. marca zasadnutie

JÁN ČARNOGURSKÝ

Slovensko a Sovietsky zväz

v čase vojny

slovenského snemu. Hácha snem zvolal, Tiso informoval o svojich rozhovoroch v Berlíne a nechal snem hlasovať. Snem odhlasoval samostatnosť. Odvolal autonómnu vládu Karola Sidora a menoval vládu Jozefa Tisu. (Pavla Čarnogurského odvolali z funkcie v Hlinkovej garde). Sidor pre svoj odpor voči Nemcom musel opustiť Slovensko a stal sa veľvyslancom vo Vatikáne. Pre porovnanie, 14. marca z vlastnej iniciatívy odcestoval do Berlína prezident Hácha, aby si ujasnil situáciu. Na neho Hitler tiež vyvinul nátlak a Hácha z Berlína vyhlásil Protektorát Čechy a Morava.

Sovietsky zväz reagoval na rozdelenie Československa odmietavo a na slovenské ponuky nadviazať diplomatické styky zdržanlivo. Až po podpise paktu Molotov – Ribbentrop Slovensko zapadlo do novej konštrukcie Európy a Sovietsky zväz otvoril v Bratislave vyslanectvo. Pakt vyvolal veľké sklamanie medzi českými ľavičiarimi, na Slovensku výrazne menšie. Slovenským vyslancom v Moskve sa stal príbuzný prezidenta Tisu, Fraňo Tiso, sovietskym vyslancom v Bratislave kariérny diplomat G. M. Puškin. Depeše Puškina z Bratislavy do Moskvy sú cenným zdrojom poznania pomerov na vojnovom Slovensku. Ministra zahraničných vecí Ferdinanda Ďurčanského hodnotí ako najvzdanejšieho politika, ktorý chcel rozvojom stykov s Moskvou upevniť labilné medzinárodné postavenie Slovenska. Keď Maďarsko vojensky zaberalo oblasti na východnom Slovensku, trikrát chcel telefonovať Ribbentropovi, ale ten mu ani raz nedvihol telefón. Ďurčanský sa vtedy vyjadril, že maďarská akcia na východe Slovenska je dielom „nemeckých svini“. V ruskom archíve sa nachádza „Materiál o politickom a ekonomickom živote Slovenska“. Autor nie je uvedený, najskôr pochádza z rozhovorov sovietského diplomata najmä s Gustávom Husákom. V Materiále sa uvádza, že mnoho ľudí aj z vládnych kruhov si želá priblíženie sa sovietskych hraníc k Slovensku, pretože v Sovietskom zväze ako vo veľkom slovanskom štáte vidia záštitu Slovenska pred ne-

meckou hegemoniou. Ďalej sa tam píše, že prezidentovi Tisovi sa podarilo udržať vo vláde všetkých umiernených členov a naopak zatlačiť radikálnych (pronemeckých). Tuka sa síce stal predsedom vlády, ale bez osobitných právomocí. Murgaš je síce vo vláde, ale bez politického vplyvu. Z radikálov zostal na svojom mieste len Šaňo Mach. Najvplyvnejším bol (koncom roku 1939) Ďurčanský. Podľa Materiálu dr. Husák žiadala, aby sovietske rádio nepoužívalo názov „československý“, pretože Slováci ten názov neprijímajú. Za posledné mesiace si Slováci zvykli považovať sa za samostatný národ, možno aj v súvislosti s lepšou ekonomickou

techa Tuku. Do Bratislavy prišiel ako vyslanec mäkkší Ludin. Puškin napísal o Tisovi: Tiso je najväčšou politickou postavou súčasného Slovenska. Má najväčšiu popularitu medzi Slovákmi. Je skromný, jednoduchý, často cestuje do rôznych dedín, kde súži bohoslužby. Kládne Nemcom odpor, ale zbabelo. V spore so skupinou Tuka – Mach sa snaží ubrániť biedne zvyšky demokracie, napríklad parlament. Brzdil arizáciu židovského majetku, pretože sa bál, že sa dostane do nemeckých rúk.

Pri útoku na Poľsko sa ozvali početné hlasy proti účasti slovenskej armády na vojne proti „slovanským bratom“, ale vládna propaganda ich

SLOVENSKO
VO VOJNE PROTI ZSSR

Po vstupe Slovenska do vojny proti ZSSR slovenské velenie vytvorilo tzv. Rýchlu divíziu, ktorá bojovala na dotyku s ustupujúcimi sovietskymi. Okrem Rýchlej divízie v zázemí frontu vykonávali službu ďalší slovenskí vojaci. Ku koncu roku 1941 bojovalo na sovietskom fronte v priemere 15 tisíc slovenských vojakov. Sú evidované prípady poprav sovietskych vojnových zajatcov Slováckmi. Ale stávalo sa, že sovietskych vojnových zajatcov nechávali pracovať aj bez dozoru a tí neutekali. V auguste 1942 vojaci Rýchlej divízie popravili troch partizánov.

úspešne umlčala tvrdením, že Slovensko si ide len zobrať naspäť, čo Poľsko zobralo Slovensku v rokoch 1920, 1924 a 1938.

Pred útokom na Sovietsky zväz nemecký vyslanec Ludin navštívil 21. júna najskôr predsedu vlády Tuku a oznámil mu nadchádzajúci útok a potrebu, aby sa slovenská armáda pripojila podobne ako vo vojne proti Poľsku. Tuka bez výhrad súhlasil. Potom spolu s ministrom obrany Čatlošom navštívili prezidenta Tisu. Tiso váhal, ale Ludin zatlačil a povedal, ak Hitler dnešného dňa nedostane súhlasnú odpoveď, Slovensko pocíti dôsledky. Tiso potom súhlasil, ale namiesto „vypovedania vojny ZSSR“ súhlasil s textom, že „slovenská armáda sa pripojila k nemeckej armáde“, aby tak naznačil, že Slovensko bolo prinútené (str. 141). 23. júna navštívil slovenský vyslanec Šimko sovietskeho ministra zahraničných vecí Molotova a odovzdal mu nótu o prerušení diplomatických stykov. V nóte sa hovorilo len o prerušení diplomatických stykov, nie o vypovedaní vojny. Slovensko zaplatilo nájom za budovu vyslanectva za celý rok 1941. Na otázku Molotova, či má Slovensko dôvody na nespokojnosť vo vzťahoch k ZSSR Šimko odpovedal, že nie. Aj sovietske vyslanectvo v Bratislave dostalo 23. júna o 11. hodine slovenskú nótu o prerušení diplomatických stykov, ale tiež nie o vypovedaní vojny. Slovensko bolo jediným štátom hitlerovskej koalície, ktoré nevypovedalo ZSSR vojnu. Naproti tomu v decembri 1941 Slovensko vypovedalo vojnu Spojeným štátom aj Veľkej Británii. Oba štáty vojnu Slovensku nevypovedali, pretože ich cieľom bolo obnovenie Československa a Slovensko jednoducho ignorovali. Ferdinand Čatloš pri vylúčení v moskovskej väznici v januári 1945 vypovedal, že očakávali víťazstvo Nemecka a „predstihnutím“ Maďarska v účasti vo vojne na strane Nemecka sa nádejali, že po skončení vojny získajú podporu Nemecka pre návrat južných území. Prezident Tiso však prijal nemeckú ideológiu, že vojna proti ZSSR je vojnou za záchranu európskej civilizácie a viackrát sa tak verejne vyjadril.

V rovnakom období prechádzali vojaci divízie na sovietsku stranu. Najväčší bojový výkon podala Rýchla divízia v júli 1942. Pod velením generála Jozefa Turanca prvá prenikla cez Rostov na Done a zaujala predmostie na druhom brehu Donu. Generál Turanec dostal za akciu od Nemcov Rytiersky kríž. Bojový duch divízie však rýchlo upadal a v januári 1943 sa uskutočnil pokus o prechod celej divízie, vtedy jej velil generál Jurech, na sovietsku stranu. Pokus nevyšiel, ale slovenskí vojaci už len rozmýšľali, ako sa dostať z frontu preč. V zime 1943 sa divízia úplne demoralizovala a nebola už schopná boja. Vojaci v celých skupinách prebiehali na sovietsku stranu. V dôsledku toho divíziu premiestnili na Krym na budovanie obranných zariadení. Väčšina divízie tam ostala do októbra 1943. Nemecký vojenský atašé v Bratislave generál Schlieper v hlásení do Berlína v novembri 1943 napísal, že divízia môže vykonávať len ochranné funkcie „bez dotyku s nepriateľom“. Veliteľ divízie Štefan Jurech vydal zákaz vojakom vyjadrovať sa proti účasti Slovenska vo vojne na nemeckej strane, zákaz prejavovať sympatie k miestnemu obyvateľstvu, zákaz miešať sa do incidentov medzi nemeckými vojakmi a miestnym obyvateľstvom. Po Kurskej bitke bolo jasné, že Nemecko prehralo vojnu. 25. augusta 1943 slovenská vláda vydala nariadenie, že slovenských vojakov možno poslať do prvej línie len so súhlasom ministra obrany Čatloša. V máji 1943 prešiel z druhej, Ochrannej divízie na stranu partizánov kpt. Ján Nálepka so skupinou vojakov. Nemci pochopili, že Slovákov nemožno použiť vo vojne na sovietskom území a v októbri Ochrannú divíziu premenovali na Technickú a premiestnili do severného Talianska.

Krátko po začatí sovietsko-nemeckej vojny sa začala formovať v ZSSR československá vojenská brigáda. V marci 1943 absolvovala vojnový krst pri dedine Sokolov, v novembri 1943 sa zúčastnila bojov za oslobodenie Kyjeva.

(Pokračovanie na 11. strane)

SLOVO JE INOTAJ
Slobodne vediem dušu
nazrieť do Slova.
Akoby na mňa
niekto zavolať,
koho nepočuť
cez vlákno bytia
vrastať do človeka.

Slovo je inotaj
v mojich myšlienkach.
Občas ako cukor
dochucuje bytie.
Je možné
vnímať ho v jazve,
nedráždi, ale hojí.

SLOVO VSTÁVA
Slovo je hviezda,
nabitá svetlom
jagá sa ako slnko.
Ligotavá duša
ma magicky skúša,
ukazuje cestu
k večnému sneniu.

Mám hlavu unesenú.
Svetelné roky
berú ľudí na ruky.
Všetko zostáva nepodstatné.
Iba Slovo v duši vstáva,
rozsvecuje.

SLOVO VIE
Na žltom liste
kvapka rosy
– akoby niekto Slovo prosil
o pohár čirej poézie,
o myšlienky priezračné.

Smútok má pancier oceľový,
bujnie, rastie vo svedomí,
kým sa koniec nezačne?
Kým sa zodrú chorobami
názory a vzory právd?
Zauzlené otázky!

Slovo vie,
že ten, kto spyšnie,
pre pravdu naraz stratí zmysel.
Pravda nie je kópia.
Pravda nesmie opíjať.

Slovo vie,
či nie som zištná.
O pravde ma učí zmýšľať.
Myšlienky ako struny
a vety – kométy,
horniny, prach a ľad.

SLOVO CHRÁNI
Každý deň
Slovo chráni človeka.
Ocitnúť sa s ním na hrane

znamená prežiť
bok po boku
očakávanie a zúfanie.
Dva v jednom žití,
kým nenastane napätie.
Bez Slova
vzniká prepätie,
blesk do bytia.
Je jeden svet
alebo svety dva?

INGRID LUKÁČOVÁ

Slovo dýcha

Na hrane niekto premýšľa?
Slovo nepozná vypätie.
Keď vzlietne,
aj my vzlietneme.

SLOVO PREVYCHOVÁ
Len jedno Slovo prevychová
väzňov v pasci vlastných slov.
Len jedno Slovo
zadiera sa do pýchy,

do dejín ľstivých preludov,
návykov – ľudských
zlozvykov.
Len jedno Slovo
fúka do kríža,
čo vyrastá z krivdy,
zo zvyku množiť sa
z planého dreva ľudských slov,
špinavých listov,
hrubých síl,

ktoré si človek krížením
moci a slávy pripravil
a na Slovo tak zabudol.

SLOVO PRÍDE
Myšlienky ako vtáci.
Báseň má rozcvičku krídel.
Slová sú pre mňa iba na prídel,
keď sa schová
pravý zmysel Slova.

Odkiaľsi prišli
slovička na kus reči,
ponúkajú nový tovar
– podivný novotvar,
má temný tvar,
aj slnko lúče vzprieči
pred skalou klamných rečí.
Keď príde Slovo,
ľudia sa pred ním hašteria,
jedni sediac v kreslách
svojej vlastnej planéty,
iní nahí,
aj keď sú v šatách odetí...
Inakší tí,
ktorí mu dvere otvoria,
dušou ho počujú
spred svojho domu,
z nádvorja.

SLOVO SA VYZNÁ
Kde je dom pokoja,
hádky nepáli.
Pijeme Slovo,
ktoré sa vyzná
v smäde ľudských duší.

Je jedna studňa
v strmých miestach bytia,
kde život ako holá skala
dobrovoľne ľudí spája,
ovlaží zmysly.
V poriečí Slova
srdce zarodí,
vyrastie doba slobody.

SLOVO PRIVINUJE
Večnosť rozkladá vatry,
spaľuje ľudské roky.
Horia v nás hriešne kamene,
no žiari duša odveká,
keď si Slovo
k bezpečnej hrudi
privinuje človeka.

Roky sú prudké schody,
nevedú hore ani dolu,
ľudstvo má v živote
orientačnú smolu.

SLOVO ODOVZDÁVA
Mračná ako dažďové vankúše
visia nad krajinou,
pôda ťažká,
v kresle z dažďa
zostal môj zošit
zmytý od rýmov.
Smútok ako láva.
Zmokol mi úsmev na tvári,
tiež sa s ním kvapky pohrali.

Akási hebká ruka
suchý zošit núka,
cítim, že mi ho Slovo
nežne odovzdáva.

Snímka: Teodor Križka

Nový rok už stáročia a tisícročia – odpozorovaný od pohybu nebeských telies – začína 1. januára. Inak tomu nebolo ani 1. januára 2021. Na druhý deň po tomto dni v roku Pána 1951, bol za biskupa vysvätený mladý jezuitský tajný kňaz, Pavol Hnilica. Odvtedy už uplynulo 70 rokov, už jeden celý aktívny ľudský život. Dňa 30. marca 2021 si pripomenieme sto rokov od narodenia tohto veľkého syna slovenského národa a Cirkvi.

TAJNÁ BISKUPSKÁ
VYSVIACKA
V NEMOCNIČNEJ PIVNICI
„Tvoja diecéza bude Peking -
Moskva - Berlín“

Pavol Hnilica (*30. marca 1921 – †8. októbra 2006) pochádzal z Uňatína, malej obce na strednom Slovensku, kde do roku 1990 nevedla ani poriadna cesta. Bol najstarším z ôsmich detí, a preto hneď ako podrástol, musel zarábať na chlieb pre celú rodinu ťažkou prácou – bol robotníkom na stavbe ciest. Túžil po Bohu zasvätenom živote a veľmi chcel študovať. V roku 1938 sa zúčastnil v Budapešti na Svetovom eucharistickom kongrese a po skončení školského roku 1940/1941 na slávnom Gymnáziu v Kláštore pod Znievom 3. júla 1941 vstúpil do noviciátu Spoločnosti Ježišovej v Ružomberku. Gymnázium dokončil v Trnave, kde zmaturoval v roku 1945. Potom pokračoval v štúdiu filozofie a teológie v Brne, Děčine a Trnave. V Slovenskom Ríme ho zastihla aj smutne známa Barbarská noc 13. apríla 1950, keď štát a v ňom vládnuca Komunistická strana postavili mimo zákon všetky mužské rehole v bývalom Česko-Slovensku. Jezuiti i iní rehoľníci boli deportovaní do Jasova, odtiaľ do Podolínca a napokon do Pezinka. Z koncentračného kláštora v Pezinku bol 24. septembra Pavol Hnilica prepustený s tým, že 10. októbra má nastúpiť na vojenské cvičenie do Brna. Z Pezinka sa ale vybral do Rožňavy, kde ho 29. septembra 1950 biskup Róbert Pobožný na infekčnom oddelení miestnej nemocnice za zatvorenými dverami vysvätil za kňaza. Biskupa svätiteľa poprosil aj o vysviacku ďalších spolubratov a biskup Pobožný potom v Rožňave 1. októbra 1950 vysvätil aj Jána Ch. Korca. V týchto ťažkých časoch, aby sa zachovala kontinuita Cirkvi, z rozhodnutia svojich predstaviteľov – pod poslušnosťou bol Pavol Hnilica 2. januára 1951, opäť za mimoriadne dramatických okolností, v pivnici nemocnice v Rožňave biskupom Róbertom Pobožným vysvätený za biskupa. Biskup svätiteľ Róbert Pobožný novému biskupovi povedal: „Tvoja diecéza bude Peking – Moskva – Berlín.“ Bol to vtedy celý komunistický svet. Pavol Hnilica navonok vystupoval ako poslucháč zdravotníckeho kurzu, pričom tajne vysviacal rehoľníkov, ktorí boli vo svete mimo rehoľných domov. V noci z 24. na 25. augusta 1951, prv, ako utiekol za hranice, vysvätil za biskupa Jána Chryzostoma Korca, po novembri nitrianskeho biskupa a kardinála. Dňa 4. decembra 1951 biskup Pavol Hnilica ušiel na Západ cez rieku Morava a to vo výprave, ktorú organizoval František Reves.

HLAS

PRENASLEDOVANEJ CIRKVI
ATEIZMUS JE NAJVÄČŠÍ BLUD
V zahraničí dokončil štúdiá: v
Innsbrucku, Frankfurtu, Ríme a Mün-

JÁN KOŠIAR

Storočnica biskupa Pavla Hnilicu (1921 – 2021)

steri. Jeho hlavným poslaním sa stalo byť hlasom umlčanej Cirkvi v komunistických krajinách. Keď prišiel do Ríma, o situácii v komunistickom svete podal pápežovi Piovi XII. obširnu správu, ktorá knižne na Západe vyšla v roku 1954 v deviatich jazykoch. (A. MICHEL [PAVOL HNILICA], Náboženské problémy v krajine ovládanej komunistami. Preklad z anglického autorizovaného vydania z roku 1954. Trnava : Dobrá kniha, 2006.) Pápež Pius XII. po jej prečítaní veľkoryso schválil všetko, čo sa u nás bez života Cirkvi v podmienkach prenasledovania robilo a biskup Hnilica začal s jeho súhlasom svoju novú činnosť, ktorá sa v priebehu rokov rozrástla do celosvetových rozmerov.

Navštevoval biskupov a diecézy v Taliansku, Nemecku, Švajčiarsku, i inde, bol aj na eucharistickom kongrese v Nikaragve, prednášal a kázal o prenasledovanej Cirkvi, pomáhal rozličnými spôsobmi Cirkvi na Slovensku, mal kontakty s americkými Slovákmi, zblížil sa s mnohými kardinálmi a biskupmi vo svete. Počas II. vatikánskeho koncilu Svätá stolica oficiálne zverejnila jeho biskupskú hodnosť. Stalo sa tak 18. júna 1964. Na prebiehajúcom koncile predniesol dôležitý diskusný príspevok o ateizme. „Na prvom mieste nech si otcovia uvedomia skutočnosť, že tretina sveta je pod vládou ateizmu a že hrozí nebezpečenstvo, že celý svet padne do jeho moci, ako je to v programe stúpcov ateizmu. A tento program sa aj usilujú uskutočniť pomocou bezpočetných

a prvotriedne pripravených propagandistov a s použitím vybraných prostriedkov, ktoré im poskytujú moderná veda a technika. Ateizmus je najväčším bludom dnešných čias a najťažšou chorobou ľudstva, lebo sa radikálne stavia proti Bohu a jeho uctievaniu. Preto by mal byť jedným z hlavných problémov Koncilu.“ (Celý prejav bol v slovenčine prvýkrát publikovaný tu: JÁN HNILICA, FRANTIŠEK VNUK, Pavol Hnilica - biskup umlčanej Cirkvi, 2. časť 1951 – 1995. Trnava : Dobrá kniha 1996, s. 95-97.) Biskup Hnilica mal významný podiel na založení vatikánskeho Sekretariátu pre neveriacich. Kázal a cestoval po celom svete, aby informoval Západ o ťažkom položení prenasledovaných kresťanov v komunistických krajinách. Navštívil aj početné slovenské komunity emigrantov v Európe, Amerike a v Austrálii.

VRELÉ VZŤAHY
S PÁPEŽOM PAVLOM VI.

Dňa 21. júna 1963 bol za pápeža zvolený Giovanni Battista Montini, ktorý prijal meno Pavol VI. S týmto pápežom mal biskup Hnilica dobré styky ešte keď bol arcibiskupom, neskôr kardinálom v Miláne. Biskup Hnilica mal prvú súkromnú audienciu u Pavla VI. asi dva mesiace po jeho zvolení. Keď prišiel Pavol Hnilica do Ríma, Montini bol vtedy sustituto (t.j. zástupca štátneho sekretára), a v Ríme každý vedel, že v cirkevnej administratíve po pápežovi prakticky najdôležitejšie a najvplyvnejšie osobnosti boli Monsignori Montini a Tardini. Neskoršie odišiel z Ríma

do Milána, kde pôsobil ako arcibiskup. Tam sa s ním biskup Hnilica aj osobne stretol. Montini mu už vtedy povedal, že pozná jeho Správu o náboženskej situácii na Slovensku. Tá nedovoľovala ani slobodne osláviť jubilejný cyrilometodský rok 1963, keď uplynulo 1100 rokov od príchodu svätých bratov na územie našej vlasti. Toto jubileum mohli dôstojne osláviť aspoň Slováci v diaspóre, a to posviackou Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda a organizovaním veľkolepej cyrilometodskej púte v dňoch 11. – 16. septembra 1963. Do Ríma vtedy prišlo veľa Slovákov zo všetkých svetadielov: z Európy, Ameriky, Blízkeho a Ďalekého Východu, z Austrálie. Prišli aj Slováci zo socialistickej Juhoslávie, len Slováci zo Slovenska nemohli prísť. Biskup Hnilica, ako aj ostatní slovenskí kňazi v Ríme, sa rovnako vždy usiloval aj o vytvorenie samostatnej cirkevnej provincie. Veľa sa o tom hovorilo už počas II. vatikánskeho koncilu, kedy túto myšlienku nastoľovali aj biskupi zo Slovenska prítomní na koncilových rokovaníach. V tejto záležitosti biskup Hnilica predložil 14. apríla 1965 pápežovi Pavlovi VI. písomnú žiadosť.

V MOSKVE TAJNE ZASVÄTIL
RUSKO PANNE MÁRII

Biskup Hnilica bol veľkým maríanskym ctiteľom a rozširovateľom fatimského posolstva. Mnohým kresťanom na Západe otvoril oči a presvedčil ich, že je to jediná možná cesta pre budúcnosť: vziať vážne fatimské posolstvo a modliť sa, milovať, dúfať a obetovať sa za tých,

ktorí to nerobia. O tomto posolstve a o prísľube Panny Márie o obrátení Ruska nielen nespočetnekrát kázal, ale i osobne hovoril s pápežmi, najmä s pápežom Jánom Pavlom II. Dňa 25. marca 1984, keď Ján Pavol II. zasvätil Panne Márii „celý svet a osobitne krajiny, ktoré toto zasvätenie najviac potrebujú“ – teda Rusko a krajiny komunistického sveta – pričom vyzval, aby sa s ním spojili biskupi na celom svete, v ten deň bol biskup Hnilica v Moskve – inkognito ako taliansky štátny občan – v Kremli tajne odslúžil svätú omšu a viackrát sa pomodlil modlitbu zasvätenia, ktorú pre túto príležitosť napísal sám pápež Ján Pavol II. O rok neskôr – v marci 1985 – prichádza do Kremľa Gorbačov, ktorý zrušil prenasledovanie náboženstva a ktorého perestrojka a glasnosť spôsobila rozpad a zrútenie sa komunizmu na celom svete. Rozprávanie otca Pavla o ceste do Moskvy som počul niekoľkokrát vo viacerých rečiach. Bolo publikované v časopisoch i v knihách. Možno po prvýkrát o ceste do Moskvy biskup Hnilica verejne rozprával v Ríme v noviciáte sestier Matky Terezy. Počúvali sme s otvorenými ústami. Matka Tereza tam bola osobne prítomná.

PRIATEĽ A DOBRODINEC
MATKY TEREZY Z KALKATY
Na sv. omši s Helmutom Kohlom

Biskup Hnilica a Matka Tereza sa poznali už roky. Totiž bol to práve biskup Hnilica, ktorý sa u pápeža Pavla VI. prihovril v prospech Kongregácie sestier Matky Terezy, a tak v roku 1968 začala táto kongregácia pôsobiť v Ríme. A po páde komunistickej totality sa brány pre toto rehoľné spoločenstvo otvorili v roku 1988 aj v Rusku a v máji 1990 aj na Slovensku, keď v Čadci otvorilo svoj prvý dom. Matka Tereza a jej sestry skutočne nakrmili milióny hladných ľudí po celom svete. Ale nielen to, mnohých priviedli k Bohu a sprostredkovali im chlieb večného života.

S Matkou Terezou a biskupom Pavlom Hnilicom mám ešte jeden ďalší priamy zážitok, na ktorý tiež nezabudnem do konca života. Písal sa rok 1986. Bolo to v čase studenej vojny... ale bol horúci júl. A trinásteho, v deň zjavenia sa Panny Márie vo Fatime, krásne leto. V Bonne, vtedy hlavnom meste Západného Nemecka, ktorý je menej ako hodinu vzdialený od nášho sídla v Koblenzi, bola na hlavnom námestí Münsterplatz svätá omša, ktorú slúžil práve otec Pavol. Bolo tam veľa ľudí, organizovala to nejaká skupina z hnutia na ochranu nenarodeného života (Bolo vtedy desať rokov od uzákonenia potratu – zabitia nenarodeného života v Nemecku). Na čestnom mieste vpredu bola Matka Tereza a peniaze, ktoré sa tam vyzbierali, išli na podporu jej misijných diel v celom svete. Koncelebroval a kazateľom bol známy holandský premonštrát páter Werenfried van Straaten, zakladateľ veľkej charitatívnej organizácie Kirche in Not, na pomoc trpiacej Cirkvi. Vďaka internetu som si našiel jeho vtedajšiu kázeň (<http://www.kirche-in-not.de/downloads/rettet-die-ungeborenenkinder.pdf>). V nej okrem iného povedal: „Vy, Nemci, vlastnité dobrá tohto sveta. Ste jedným z najbohatších národov na Zemi, ale v tom najdrahšom, čo jeden národ môže mať, konkrétne hovorím o deťoch, ste sa stali chudobnými ako žobráci.

Spolková republika Nemecko si tento rok pripomína veľmi smutnú udalosť: desať výročie zákona č. 218 o potrate. Počas týchto desiatich rokov bolo v lone matiek legálne zabitých niekoľko miliónov nemeckých detí. Počul to aj vedľa Matky Terezy sediaci vtedy najmocnejší muž Európy, nemecký kancelár Helmut Kohl. Po svätej omši bola na bonnskej radnici veľká štátna recepcia. A ja som mal to šťastie byť nie tam, kde išli všetci, na čele s kancelárom Helmutom Kohlom a iným známymi osobnosťami, vrátane pátra Werenfrieda, kazateľa, ale my spolu s otcom biskupom Hnilicom sme išli do malej miestnosti s Matkou Terezou a jej piatimi sestrami. A na rozdiel od tých vedľa, kde sa stoly, ako sa povie, skoro prehýbali od dobrôt, sme dostali pol taniera žltého indického rizota...

MÔJ PRIMIČNÝ KAZATEĽ

Budme vďační našim obetavým mamičkám

Biskup Pavol Hnilica bol aj slávnostným kazateľom na mojich primíciách, prvej sv. omši, ktorú som mal v Slovenskom ústave sv. Cyrila a Metoda v Ríme 21. júna 1987. Pár hodín predtým ma v Bazilike sv. Petra vo Vatikáne vysvätil pápež Ján Pavol II. Bolo nás päťdesiatpäť z celého sveta, medzi nimi bol aj kolega spolubrat z Nepomucena, Rudolf Maslák, dnes monsignor a farár Slovenskej katolíckej misie v Mníchove. Otec biskup Pavol Hnilica vtedy v tej kázni okrem iného povedal: „Dnes pri vysviacke bolo okolo oltára 60 novokňazov spolu so Svätým Otcem. Pri oltári sme si všetci kňazi rovní a konsekrujeme naraz, tým istým spôsobom. A predsa... nebolo tam 60 kňazov, ale bol tam iba jediný veľkňaz – Kristus, ktorý si ich vyvolil.... Janko, ty si si vyvolil heslo, „Nie vy ste si vyvolili mňa, ale ja som si vyvolil vás.“ Ja by som to trochu opravil. Pán Ježiš si najprv vyvolil naše mamičky, ktoré nám vymodlili naše kňazstvo. On im dal silu, vnuknutie, inšpiráciu, aby sa modlili, a Pán Boh takú modlitbu musí vyslyšať. Treba povedať, ako sa modlíme v Memorare: „Rozpamätaj sa,

svätá Panna Mária, že nikdy nebolo počuť, že by bol niekto opustený, kto sa utiekal pod Tvoju ochranu a teba o pomoc alebo o príhovor žiadal...“, tak isto aj modlitba matky je za svoje deti, keď prosí správne, vždy, vždy vyslyšaná. Pán Ježiš sa slávnostne zaviazal, že každá modlitba, prosba, bude vyslyšaná a naozaj môžeme povedať, že naše kňazstvo – my všetci sme kňazmi vďaka modlitbe a zásluhou našich mamičiek. Ja to môžem povedať o mojej mamičke a myslím všetci, ktorí sme tu – je nás tu vyše dvadsať kňazov, by to mohlo povedať a potvrdiť o svojich mamičkách. Chcem tu tiež pripomenúť, že nie všetci boli tak slávnostne vysvätení ako náš primiciant – v tom najväčšom chráme sveta, v Bazilike sv. Petra, od zástupcu samého Krista. Mnohí boli vysvätení za celkom iných okolností a za veľkých ťažkostí prišli k tejto milosti. Ja som, ako mnohí vedia, bol vysvätený za kňaza v špitáli na infekčnom oddelení, kde sa liečil môj biskup-sväťiteľ.

Lekár, ktorého som len krátko predtým spoznal, povedal trom „anjelom strážcom“, ktorí sprevádzali biskupa: „Dnes sa biskup musí podrobiť zvláštnej prehliadke na infekčnom oddelení.“ Títo traja policajti, anjeli strážcovia, tak sme ich volali, nemali odvahu tam vstúpiť. Ja som bol už vnútri, a tak ma biskup „nainfikoval, nakazil“, na infekčnom oddelení. Položil mi ruky na hlavu a tým mi odovzdal kňazskú hodnosť. Myslím si, že za akýchkoľvek okolností je ťažké opísať radosť novokňaza, to jeho prvé spojenie, identifikovanie sa s Kristom. Ale za mojich čias, v situácii, kde som ľudsky nemal žiadnu možnosť stať sa kňazom, tam sa to pociťuje omnoho intenzívnejšie. Moja cesta ku kňazstvu bola veľmi ťažká. Keď som bol už iba dva-tri stupne od oltára, zobrali nás do táborev. Spomínam si, že v tom autobuse bol vedľa každého z nás jeden „anjel strážny“. Nevedeli sme, kde skončíme. Pre mňa nastala veľká tma... Aby som sa oslobodil od seba samého, vytiahol som z vrečka evanjelium, ktoré sa mi podarilo zachrániť a zobrať, a otvoril som ho len tak, náhodne, a tam stálo: „Či ste

nevedeli, že Kristus toto všetko musí trpieť, a tak vojsť do svojej slávy?“ (Lk 24, 26). Môžem vám povedať, že hoci som bol zúfalý, pocítil som taký pokoj, a také svetlo naplnilo moje srdce, aké som nikdy predtým nezažil. V tomto svetle som spoznal svoje kňazstvo, spoznal som, že podstata kňazstva je kríž, obeta, a toto svetlo kríža nás osvetlilo všetkých, ktorí sme tam boli – bolo nás v tom tábore v Podolínci vyše 600. Väčšina už boli kňazi, ale bolo nás 126 seminaristov, ktorí sme s úzkosťou očakávali, kedy sa dostaneme odtiaľ von, aby sme sa stali kňazmi. Nikdy sme tak horlivo neštudovali ako tam. Spomínam si na rozhovory kňazov, na môjho pátra špirituála, ktorý mi raz povedal: „Čo my tu ako kňazi môžeme robiť?“ Boli tam kňazi, ktorí boli ľudoví misionári, ktorí boli už 10, 20 aj 40 rokov kňazmi. V tábore sa cítili akosi zbavení svojho kňazstva. A hľadali odpovede na otázky: „Čo je vlastne kňaz? – To čo je Kristus.“ „Čo je prvé poslanie kňaza? – To, čo bolo Kristovo.“ A teda: „Čo bolo prvé najvyššie, najvlastnejšie poslanie Krista? – Kríž.“ Kristus nám to sám povie, keď hovorí o svojom utrpení. „Teraz moja duša je smutná, mám prosieť vari Otca, aby ma vyslobodil z tejto hodiny? Ved’ na to som prišiel.“ Toto bola jeho hodina – na kríži. (Mk 14, 34, 36; Jn 12, 27) A môžem vám povedať, že tí, ktorí už boli kňazi, hovorili: „Nikdy sme sa tak necítili kňazmi, ako tu. Kristus nás možno nepotrebuje pri oltári, on nás chce mať so sebou na kríži.“ Dostal som správy od niektorých známych spolubratov, ktorí boli 10 – 15 rokov v táboroch alebo vo väzení, že ani v deň svojej prvej svätej omše sa necítili tak šťastní, tak kňazmi, ako tam. Hoci toho klasického kňazského sa mohlo robiť veľmi málo, cítili sa spojení s Kristom, veľkňazom na kríži... Toto chcem povedať Jankovi – neboj sa, zvolil si si veľmi dobré heslo, ktoré nám pripomína, že to, čo sme, nie sme z vlastnej sily. Učí nás pokore, poníženosti, že my sami nič nezmôžeme a aj keď budeme mať veľké výsledky, veľké obrátenia, to bude nie naše, ale Pána Ježiša, ktorý si nás vyvolil. Potrebujeme mi-

sionárov, potrebujeme ľudí a Panna Mária ich vyvolila, dala ľudí, dala nový spôsob misionárčenia, modliť sa, prosieť, veriť, milovať Boha, obetovať sa za tých, ktorí to nerobia. Každý človek to môže robiť. Keď som raz hovoril so sestrou Luciou, povedala mi: „Otče, prvú vec, čo Panna Mária žiadala od nás, detí – aby sme obetovali svoje každodenné kríže za obrátenie hriešnikov a hlavne za obrátenie Ruska.“ Iste, Janko, je to Boh a Panna Mária, ktorú si tak uctievaš, ktorá ti vnukla túto túžbu a túto misionársku činnosť... Keď sa Svätý Otec vrátil z návštevy vo Fatime [1982], pýtal sa ma pri raňajkách: „Pawel, kedy sa nám podarí obrátiť Rusko? Ako sa nám podarí obrátiť Rusko?“ Ja som mu odpovedal: „Svätý Otče, páter Pio povedal, že Rusko sa obráti, keď sa nájde toľko kresťanov, koľko je ateistov – bezbožníkov. Toto je fatimské poslanstvo: Panna Mária prosila veriť, milovať, obetovať za tých, ktorí neveria, ktorí nemilujú, ktorí, naopak, nenávidia, bojujú proti Pánu Bohu.“ Potom som dodal: „Ja si myslím, že môžeme byť optimistickejší ako páter Pio. Nepotrebuje toľko kresťanov, koľko je ateistov. Máme jeden biblický príklad – Sodoma a Gomora, kde desať spravodlivých mohlo zachrániť mesto, ktoré možno malo desať- alebo i stotisíc obyvateľov.“ Svätý Otec len zalomil rukami a povedal: „Pawel, koľko spravodlivých je potrebné najst’ dnes na záchranu sveta obrátením Ruska?“ To môžeme povedať analogicky, ako keď Abrahám bol poverený zachrániť Sodomu a Gomoru. Keby Abrahám bol našiel tých desiatich alebo keby bol mal ešte väčšiu dôveru a zjednal to na piatich alebo na troch, mestá by boli zachránené.

Dnes je táto úloha zverená Matke Božej Panne Márii. Abrahámovi sa to nepodarilo, ale Matke Božej sa podarilo svet v tejto situácii zachrániť. Závisí to teda od Panny Márie. A tebe, Janko, prajem, keď si si túto tému zvolil, aby si pri tejto omši, pri tvojej prvej svätej omši (aj ja som to urobil v deň mojej vysviacky, tam v tom špitáli), aby si sa zasvätil Panne Márii. Dvaja pápeži – Pavol VI. a Ján

Pavol II. – mal som milosť ich sprevádzať vo Fatime, doslovne povedali: „Dnes je osud sveta v rukách Panny Márie... Boh chce zasvätenie sa jej srdcu, tak nám hovorí ona, Panna Mária vo Fatime. Opakujem, ja som sa naučil dôverovať, veriť v silu Panny Márie, milovať ju, modliť sa k nej vďaka príkladu mojej mamičky. To mi dalo viac ako všetky teologické semináre. Moja mamička bola ochotná za všetkých nás osem detí obetovať sa denne aj 10-krát a dať za nás aj svoj život. Keď som bol v ťažkostiach, vždy som si povedal, keby ma Panna Mária alebo Pán Boh len tak miloval, ako moja mamička, tak to mi stačí. Pretože matka je ochotná dať a obetovať všetko za svoje dieťa. Tým viac Pán Boh, tým viac Matka Božia, ktorá vyjadruje materinskosť Božiu. A preto pri tejto svätej omši ti prajem, aby si sa jej obetoval, jej zveril, aby si žil tie slová, ktoré si si zvolil za svetlo tvojho kňazstva, aby si mal dôveru, aby si k Pánovi Ježišovi pristupoval spolu s Pannou Máriou, skrze ňu, a tak tvoje kňazstvo bude určite šťastné.“

NÁVRAT

„NEPRIATELSKÉHO AGENTA“

Podľa komunistickej propagandy, otec biskup Hnilica patril k najväčším nepriateľom komunistického režimu. Zatykač vydaný naňho v roku 1951 platil prakticky do novembra 1989. Pre svoju činnosť biskup Hnilica ani v čase „odmäku“ v rokoch 1968/1969 nemohol navštíviť svoju vlasť. Zato však organizoval svojim krajanom pobyt v Ríme a stretnutia so Svätým Otcem. Nezabudnuteľnou ostáva púť Slovákov vo februári 1969 pri príležitosti tisícročia smrti svätého Cyrila, ktorej sa aj vďaka jemu mohlo zúčastniť viac ako tisíc našich veriacich. Aj v neskorších rokoch ho stretlo mnoho návštevníkov Ríma, ktorým vďaka jeho obetavej starostlivosti ostali na Večné mesto krásne spomienky. Nedovolili mu, rovnako ani jeho bratom Jozefovi a Jánovi, prísť na pohreb vlastnej matke v októbri 1985. Vtedy nepomohla ani intervencia najvyšších talianskych a vatikánskych miest. Pražský minister vnútra rozhodol: „Tento človek nikdy nebude môcť prísť do Česko-Slovenska!“ Po novembri začína nová kapitola nielen v živote biskupa Pavla Hnilicu, ale i nás všetkých. Na slová, ktoré mu povedal biskup-sväťiteľ Róbert Pobožný: „Tvoja diecéza je Peking-Moskva-Berlín!“ (t. j. celý vtedajší komunistický svet) totiž biskup Hnilica nikdy nezabudol. Vždy ich nosil vo svojom srdci. Viac-krát navštívil i slovenské dediny na Podkarpatskej Rusi, kde nielen kázal slovo Božie, ale i priniesol materiálnu pomoc, posvätil niekoľko obnovených kostolov a udelil sviatosť birmovania.

Aj v Moskve bol častým a vítaným hosťom, prinášajúcim Božie slovo i materiálnu pomoc. „Na konci zvíťazí moje Nepoškvrnené Srdce, Rusko sa obráti a svetu bude dopriaty čas pokoja...“, povedala Panna Mária trom malým deťom vo Fatime v roku 1917. Žiaľ, dnes sa zdá, že tie časy pokoja a slobody sú už za nami a my dnes v 21. storočí žijeme v dobe, keď sa síce Rusko obracia späť k Bohu, za čo sme veľmi vďační. Čo sa robí a deje v súčasnosti na Západe, a my sme dnes jeho súčasťou, to je už mimo témy, a my len môžeme prosieť biskupa Pavla Hnilicu, aby sme mali takú silnú vieru v Boha a v pomoc Panny Márie, akú mal on.

Biskup Pavol Hnilica v kroji

Protest proti skresľujúcemu stvárneniu dokudrámy o Andrejovi Hlinkovi

Vážený pán generálny riaditeľ, zámer Vami riadenej televíznej časti RTVS hľadať najväčšieho Slováka považujeme za pri-meraný poslaním verejnoprávneho média, aj keď hneď pri jeho rozbehu došlo k ne-pochopiteľnému rozhodnutiu vypustiť zo zoznamu „uchádzačov“ prezidenta Slovenskej republiky (1939–1945) Jozefa Tisa len preto, že bol odsúdený retribučným tribunálom s jasne politickou objednávkou muža, ktorý bytostne nenávidel Slovákov, Edvarda Beneša. V retribučnom tribunále mali drvivú väčšinu komunisti. Napokon aj Jánošík bol odsúdený na smrť, a s ňou žiť smel. To, že sa mohli o tento titul uchádzať aj žijúci Slováci a Slovenky, bol ďalším nedomyselným krokom.

Vzhľadom na absolútnu absenciu programov o významných osobnostiach a udalostiach slovenskej histórie, uvítali sme aj zámer nazvaný Slovenský pantéon, ktorý dočasne poverený riaditeľ Programových služieb RTVS Matej Hajko predstavil takto: „Našou nespochybniteľnou úlohou je vzdelávať, pripomínať, ukazovať, zároveň reagovať na dobu, v ktorej žijeme, a jazyk, ktorým chceme tieto odkazy dávať nášmu divákovi.“ Očakávali sme preto, že sa tak aj skutočne stane a že RTVS v súlade s jej poslaním začne skutočne „otvárať oči“ svojim divákovi, a to nielen pokiaľ ide o históriu. Že sa začne era pozerania na slovenskú minulosť i prítomnosť naozaj slovenskými očami.

No nestalo sa tak. Zdá sa, že takéto ušľachtily zámer sa Vám nijako nedariť uviesť do praxe. Žiaľbohu, potvrdilo sa to práve pri časti cyklu venovanej Andrejovi Hlinkovi, ktorý bol nielen charismatickou a charakternou politickou osobnosťou, ktorú si vyžiadala vtedajšia doba, ale v prvom rade bol verným Kristovým kňazom. Veľmi nás mrzí, že o Otcovi národa boli na jednej strane niekoľkokrát vyslovené úplné nepravdy a na druhej strane boli zamĺčané slová a činy tohto muža, ktorý odvážne pohol slovenské dejiny dopredu. Sú možné len dve príčiny v podstate paškvilu, ktorý ste ponúkli divákovi 7. februára 2021. Buď ide o profesionálnu „nezručnosť“ autorov, alebo, čo je ešte horšie, o zámerné vnášanie neslovenských pohľadov na slovenské dejiny, osobitne na túto bezpochyby vedúcu osobnosť Slovenska v prvej tretine 20. storočia. Zdá sa, že autori čerpali z učebníc, ktoré sa používali vo vyučovaní dejín robotníckeho a komunistického hnutia pred novembrom 1989. Ako keby sa malo pokračovať v dehonestovaní Andreja Hlinku, čoho sme boli svedkami aj v čase, keď sa objavil na slovenskej tlačkorunáčke. S tým zásadne odmietame súhlasiť.

Je nám ľúto, že sa nevyužil priestor v hlavnom sledovacom čase, ktorý inak je pravidelne zaplnený nezmyselnými a prázdny „zabávačmi“, na konečné pravdivé priblíženie života, diela a odkazu muža, ktorý na rozdiel od väčšiny príslušníkov tohto národa sa nechal a smelo bojoval za národné, náboženské i sociálne práva Slovákov. Bol za to politicky, ale aj fyzicky napádaný a väznený tak v maďarských, ako aj v českých väznicach. A ani vo väznicach nezaháľal, v Segedíne napríklad predložil do slovenčiny Sväté písma.

Andrej Hlinka celý život podriaďoval svoje konanie tomu, že bol kňaz, čo zrejme tvorcovia dokumentu úmyselne prehľadli, ukázali však málo pravdepodobnú epizódu z jeho kázne, v ktorej odsudzoval alkoholizmus. Pritom pre slovenskú históriu 9. a prvej polovice 20. storočia bolo typické angažovanie sa kňazov (katolíckych i evanjelických) vo verejnom živote a aj v politike, pretože popri učiteľoch a niekoľkých advokátoch boli vlastne jedinými vzdelancami v utláčanom národe. Konštatoval to aj Eugen Löbl, intelektuál židovského pôvodu, v súvislosti s Jozefom Tisom: „Fakt, že na čele Slovenského štátu stál kňaz, treba vidieť ako kontinuitu slovenských dejín; ako snahu zabrániť, aby nacistické pohanstvo uchvátilo slovenský národ; a v danej politickej konfigurácii aj ako snahu zabrániť národnej genocíde.“ Andrej Hlinka sa pri vzniku ČSR v roku 1918 výz-

namne pričínal o pomerne rýchle poslovenčenie silne maďarizujúcej sa cirkevnej hierarchie, bol kandidátom č. 1 na biskupa. Hlinkovi odmietli vydať cestovný pas na cestu do Viedne a konzultáciu na nunciatúre, keďže v novom štáte ešte nemala Svätá stolica zastúpenie. „Hlinkovi nesmí byť biskupi“, poznačil si programovo už v septembri 1919 prezident Masaryk a hrubo podčiarkol slovo „Hlinkovi“. A tak v roku 1927 vymenoval pápež Pius XI. Hlinku iba za apoštolského protonotára, čo je po biskupovi najdôležitejšia hodnosť v Katolíckej cirkvi.

Andrej Hlinka bol presvedčeným zástancom slobodnej slovenskej budúcnosti, ako katolícky kňaz každú nedeľu a vo sviatok kázal o Bohu a národe, zasieval toto semeno hlboko do mysli ľudí. Diváci RTVS by asi privítali informáciu, že v dňoch 30. júna až 2. júla 1901 kázal spoločne so Šándorfim, Moyšom a Dobránskym na púti v Levoči za účasti 80 000 pútnikov, čo bol dôvod, prečo chcela maďarská vrchnosť levočské púte zakázať. V roku 1918 založil Slovenskú ľudovú stranu, do názvu ktorej pridali „Hlinkova“ v roku 1925. Táto strana bola na čele zápasu o slovenskú autonómiu až do roku 1938.

Dokument úplne obišiel vzhľad Andreja Hlinku k Židom. Po jeho smrti (16. augusta 1938) bratislavské Židovské noviny napísali: „Slovenský národ má veľkého mŕtveho... a my, židia, nemôžeme ostať stranou. Jeho verejná činnosť zasiahla i do našich radov a zavdala nám príčinu určiť postoj k nemu... Čtil a vážil si svojich židovských spoluobčanov a ako farár hlásal náboženskú znášanlivosť. Jeho bystrý zrak spoznal duševné hodnoty ružomerskej židovskej inteligencie, s ktorou sa rád stýkal. Svoju dôveru okázalo dal najavo, keď v pamätnom ružomerskom procese v roku 1906 za svojich obhajcov si zvolil židovských advokátov Izidora Bihellera a Bernáta Hillera. A keď v roku 1909 Ružomberčania poslali panovníkovi žiadosť, aby v Segedíne uväznený Andrej Hlinka bol oslobodený, na žiadosti boli podpisy i všetkých ružomerských židov... Keď sa sklónime i my pred pamiatkou tohto muža a zúčastníme sa na smútku slovenského národa, dávame tým česť jeho statočnému zmýšľaniu, ktoré voči nám preukázal. Kiež by sa stal i v tomto smere vzorom tým, ktorí sú povolani v jeho diele pokračovať.“ Hlinka vyhlásil: „Antisemitická idea je slovenskému národu cudzia.“

Hlinka v podaní tvorcov dokumentu vyznel až neveriteľne čechoslovaký, pričom zaiste bol otcom myšlienky „rozvodu“ s Maďarmi a orientácie „česko-slovenskej“ – a z tohto stanoviska už neustúpil – ale vidiac činy Čechov na Slovensku, odopieranie autonómie, v boji proti čechoslovakému bezbožnému školstvu a „rudému“ Slovensku, z ktorého chcel mať „Slovensko biele“, sa vyjadril aj tak, že na tomto poli krátke české panstvo spôsobilo viac škody ako tisícročné panstvo maďarské. O stanovisku Hlinku v otázke česko-slovenskej svedčí napríklad jeho vyhlásenie v Žiline 25. januára 1938: „Ak nás Praha nepočuje, ak Pittsburská dohoda, autonómia, nestane sa skutkom, tak povieť Prahe zbohomo.“ Andrej Hlinka žiadal „investovať“ všetok zo Slovenska pochádzajúci súkromný kapitál len na Slovensku“ a ďalej chcel, „aby na odsúdenie doterajších krivd páchaných na slábsom Slovensku bol utvorený reparačný fond zo spoločenských štátnych prostriedkov, aby sa čím skôr vyrovnali náležitosti Slovenska s krajinami zamoravskými“. Hlinkom vedená ľudová strana niekoľkokrát predložila do parlamentu autonómne návrhy, no bezúspešne.

Andrej Hlinka mal silné sociálne cítěnie, staral sa aj o hmotné povznesenie ľudu. „Slovenský ľud zmietal sa v pazúroch záškodníkov, ktorí ho držali v chudobe hmotnej a mravnej odvislosti,“ napísal v roku 1894 ako farár v Troch Sliachoch. „Práve tohto leta stalo sa u nás, že istá vdova vzala si úver na zbožie: miesto jednej zlatky platila 35! Dňa 2. novembra 1894 v Sliachoch horelo. Čo tu robiť? Ľud so zúfalstvom hľadel v ústrety nejšej budúcnosti, zostal bez teplého kútika a bez kúska chleba. Kto mohol, pomáhal,“ napísal Hlinka a založil a potom viedol úverový potravný spolok v Troch Sliachoch. A povzbudzoval do takejto aktivity aj iných: „Nebojme sa, velební bratia, spustiť sa do tej chudobnej chalupy. To nič nerobí, keď nám nadajú do bryndzonosičov a bočkorošov. My musíme s ľudom cítiť, s ním žiť. V radostiach, bolestiach jeho účasť brať!“ Vydal dokonca brožúru Ako založíme gazdovsko-potravný a úverný spolok, v ktorej uvádza: „Bratia oltárni, do práce sa! Učínme si priateľov nie z mamony, ale z ľudu! Zakladajme spolky! Po jednomesačnej skúsenosti môže takéto spolok viesť aj ten najjednoduchší roľník!“ V „ľudomilných“ peňažných ústavoch, podobne ako iní národovci tých čias, aj Hlinka videl záruku prekonávania chlebových a následne aj ostatných problémov, najmä neveriteľnej chudoby a zdieľačského územia. Od ich zakladania viedol vlastne už len krok k – bankovníctvu.

Významným činom Andreja Hlinku bolo založenie ružomerskej ľudovej banky 12. júna 1907. Neskorší správca banky Karol Krčméry napísal, že „keď Ružomberčania videli, čo sa robí s Hlinkom, prvú im bolo zabezpečiť budúcnosť Hlinkovu a za to dvanásť občanov ružomerských, neobjánnych prívržencov Hlinkových, založilo ľudovú banku.“ Ľudová banka a k nej pridružené podniky (vydavateľstvo Lev, drevárske podniky, zápalkáreň, zásobovacie ústavy na Liptove a na Spiši, Ružomerská parostrojňa tehelňa, Ružomerská pila, Veľkoobchodný dom Včela a iné) bola rozhodujúcim podnikateľským skutkom Andreja Hlinku – a v dokumente o tom ani slovo.

Autori zamĺkali aj ďalšie fakty – Hlinka bol napríklad od roku 1920 až do smrti predsedom Spolku sv. Vojtecha, aktívne sa zapojil do boja proti Rothermerovej akcie za obnovu Uhorska v roku 1927, spoločne s evanjelickým kňazom Martinom Rázusom zakročil v roku 1932 na matičnej pôde v prospech slovenčiny a spoločne, teda ekumenicky viedli zápas za autonómiu.

Chýba aj zmienka o tom, že 30. augusta sa Andrej Hlinka zúčastnil na slávnostnom odhalení prvého pomníka Ľudovíta Štúra na Slovensku v Bánovciach nad Bebravou. Prítomný bol aj správca Maticy slovenskej Jozef Škultéty a miestny farár Jozef Tiso.

Divák RTVS by si zrejme zaslúžil aj informáciu, že v novembri 1936 udelil rumunský kráľ Carol II. Rad rumunskej koruny za spoluprácu s Rumunmi počas Rakúsko-Uhorska a za spoločné utopenie prežitie v segedínskom väzení. Hlinkovo medzinárodné uznanie dokumentuje aj poľské vyznamenanie Polonia restituta, ktoré mu udelil poľský prezident v deň jeho 73. narodenin.

Absentuje čo i len zmienka o interview, ktoré poskytol 25. júna 1938 zahraničným novinám. Na otázku spravodajcu talianskej tlačovej agentúry: „A vari by ste nechceli samostatnosť?“ odpovedal takto: „Ktorý národ na svete nechce samostatnosť?“

Divák RTVS sa nedozvedel ani o ume-

leckých dielach a pamätníkoch Andreja Hlinku, ani o štátnom vyznamenaní – Ráde A. Hlinku, ktorý udeľuje prezident Slovenskej republiky, ani o zákone č. 531/2007 Z. z. o zásluhách Andreja Hlinku o štátotvorný slovenský národ a o Slovenskú republiku, na základe čoho má bustu v budove NR SR.

Veľmi nás trápí, že ste viacerými pasážami pomýlili mladú generáciu, ktorej „vd'aka“ nedomyselnému obmedzovaniu výuky dejepisu a vlastenectva na našich školách, ale aj absenciou vlasteneckých programov v RTVS chýbajú čo i len základné informácie o najvýznamnejších osobnostiach našich dejín.

Osobitne sa chceme vyjadriť k trom pasážam dokumentu. Ide o obvinenie Hlinku z „vlastizradskej činnosti“ za to, že chcel na medzinárodnom fóre žiadať práva pre svoj národ. Za takúto formuláciu by sa naozaj nemuseli hanbiť ani predátori marxizmu-leninizmu v 50. rokoch minulého storočia. Pritom sú dostupné zaujímavé informácie o tejto ceste, ktoré uvádza Leopold Moravčík, odvolávajúci sa na knihu „Suits and Suppliants“ (Žalobcovia a prosebníci) Stephena Bonsala, osobného tlmočníka amerického prezidenta Wilsona na mierových rokovaniach, ktorý sa s Hlinkom v Paríži stretol (https://www.noveslovo.sk/c/Cudna_Hlinkova_cesta_do_Pariza). Bonsal v kapitole Česí, Slováci a otec Hlinka píše, že do hotelu Crillon v Paríži, kde sídlil počas konferencie prezident USA Woodrow Wilson a jeho poradcovia, prišli v druhej polovici septembra 1919 dvaja Slováci. Podarilo sa im stretnúť – zrejme bezúspešne – s vtedajším americkým úradujúcim ministrom zahraničných vecí Frankom Polkom, ktorý viedol americkú delegáciu po odchode prezidenta Wilsona. Na druhý deň sa opäť objavili v hoteli a doručili list napísaný generálom Bonsalom. Bonsal konštatoval, že list bol evidentne autentický a musel byť napísaný len niekoľko dní predtým, ako Štefánik nasadol do lietadla na svoj posledný let. Stálo v ňom: „Urobo to, čo môžete pre mojich priateľov. Dúfam, že sa k nim čoskoro pripojím v Paríži. Ak je to možné, zabezpečte im stretnutie s prezidentom alebo Plukovníkom. Môžem sa zaručiť za absolútnu pravdu vyhlásení, ktoré sú oprávnené urobiť.“ O tejto informácii zrejme tvorcovia dokumentu nevedeli (čo by svedčilo o ich menšej profesionálnej zručnosti). To len preto naša verejnoprávna televízia naďalej nadfľa Benešovi na úkor Hlinku i Štefánika?

K scéne, kde Hlinka s kýmisi telefonuje a odobruje voľbu Beneša za prezidenta len toľko, že ľudovci boli ústretoví pri voľbe prezidenta nie vďaka Hlinkovi, ten naopak hundral, keď vtedajší poslanec za HSLS Jozef Tiso zaistil rozhodujúce hlasy, a tak 18. decembra 1936 bol zvolený za prezidenta Edvard Beneš. Za prísluš, že do roka vyrieši slovenskú otázku uskutočnením autonómie. Pravdaže ho – Beneš – nesplnil.

Dokument o Hlinkovi však nepochopiteľne a z hľadiska pravdy o slovenských dejinách trestuhodne končí textom, ktorý dramaticky zdôraznil Dušan Jamrich: „Andrej Hlinka zomrel. A jeho smrť bola zároveň zneužitá tými, ktorí sa napriek jeho želanju spojili s Hitlerom, pochovali Československo a vybudovali fašistickú Slovenskú republiku.“ Svedčí minimálne o nekompetentnosti a neznanosti slovenských dejín zo strany autorov. Obávame sa však, že ide o úmysel nezmyselne zamĺčavať pravdu. Dejiny však sú a ostávajú pravdivé, zlé vysvedčenie si pripravujú tí, ktorí dejiny znásilňujú. Zrejme sa potvrdzuje, že autori filmu čerpali zo starých

komunistických učebníc dejepisu či správali sa ako pracovníci bývalého Ústavu vedeckého ateizmu SAV. To sa nad Mlynskou dolinou naďalej, aj pod Vaším vedením, pán generálny riaditeľ, vznáša duch škandalózneho seriálu „Križ v osídľach moci“ z roku 1989, voči ktorému musel protestovať aj kardinál Ján Chryzostom Korec?

Zaiste, udalosti od leta 1938 do jari 1939 boli veľmi zložitú, Slováci ešte 6. októbra 1938 nechceli „všetko“, postačovala im autonómia, pomlčka v názve štátu, chceli „samostatný, neodvislý, individuálny slovenský národ v rámci autonómie“ (slová Andreja Hlinku). Ak to napokon bolo inak, bol to len a len výsledok na tie časy vsuknutu adekvátnej reakcie Slovákov na medzinárodné dianie. Bolo vtedy aj iné múdre riešenie? Nebolo. Lebo Slovensko nikdy nebolo izolovaným ostrovom uprostred Európy. V každom prípade takéto mrazivé a nepravdivé závery si Andrej Hlinka nezaslúži. Hovorí dnes vo verejnoprávnej televízii o „fašistickej Slovenskej republike“ je zákernosťou, aká nemá obdoby od pádu komunistického režimu v roku 1989. V tejto chvíli uzavrieme túto neprípustnú časť dokumentu otázkou: „Mali sme vtedy aj inú možnosť ako nepodľahnúť Hitlerovmu vydieraniu?“, ktorú položil Eduard Chmelár (Nie je štát ako štát, Slovo, 48/2007) a odpovedal na ňu takto: „Alternatívou mohol byť iba krátky a márný odpor.“ Aj keď v marci 1939 Slovenský snem konal pod tlakom nevyhnutnosti, lepšiu možnosť nemal. Na smrteľnej posteli to uznal aj Milan Hodža (umrel 27. júna 1944 v Clearwateri, USA).

Veci bývajú kontroverzné, ak absen-tuje pravda. My však spolu s evanjeliskom Jánom veríme, že ak sa nebudeme vyhýbať pravde, oslobodí nás. A „kontroverzie“ odídu do prepadliska dejín.

Ešte poznámka: Škoda, že autori nevyužili existujúce dokumentárne zábery nakrútené za Hlinkovho života, kde možno vidieť aj počut' Hlinkov osobitný a rýzný štýl reči. Ak by autori tieto zábery nepoznali, svedčalo by to naozaj o ich profesionálnom „amaterizme“. Mohli „živým“ Hlinkom napríklad nahradiť scénu, počas ktorej leží Hlinka na smrteľnej posteli ako – bitlák. Pritom dokumentu by nijako nepoškodila zmienka, že zomrel v priestoroch dnešnej ružomerskej radnice.

Kto je na vine? Producent Peter Nunez a jeho spolupracovníci? Zaiste. V každom prípade však zodpovednosť za toto plne ostáva na Vás, pán generálny riaditeľ, a na manažement, ktorý je Vaším manažmentom. Žiadame Vás preto ešte raz sa k téme Andrej Hlinka vrátiť, a tak opraviť to, čo ste týmto dokumentom pokazili, čo ostalo ako otázniky v očiach mladej generácie. Naše občianske združenie má vo svojich radoch autorov, ktorí v tom RTVS radi pomôžu. Žiadame Vás ako diváci, z ktorých poplatkov RTVS funguje a platí nielen Vás, ale aj všetkých, ktorí pripravujú programy nehodné verejnoprávnej RTVS, aby ste minimalizovali šírenie nepravdivých a nenávistných protislovenských názorov, a to nielen v dokumentoch tohto typu. Veríme vo Vašu náklonnosť vykonať nápravu.

Pán generálny riaditeľ, nehanbite sa za náš národ! V dejinách si vytrpel veľa a neustále bol niekým ponížovaný. Národ je základným pilierom štátu a tak je to všade na svete. Andrej Hlinka aj Jozef Tiso sú súčasťou našich dejín. Namiesto kontinúálneho „sypania popola na hlavu“ budme vďační za to, čo tieto osobnosti urobili pre národ a my im nevieme prísť na mená. Toto nerobia žiadne iné národy, ani Nemci, ani Francúzi, ani Taliani, ani Poliáci, ani Maďari, ani Česi, ani naši Rusi či Ukrajinci. Minulosť je už navždy v Božích rukách a my „nesúdme, aby sme neboli súdení“.

V Bratislave 12. februára 2021

Za SLOVENSÝCH
KATOLÍKOV, o. z.:

Mgr. MIROSLAV VETRIK,
Ing. MARIÁN TKÁČ PhD.
prof. ThDr. Mgr. HELENA HREHOVÁ PhD.
doc. PhDr. IVAN MRVA CSc.

Všeobecne od roku 1992 konštatujeme, že sa stav v slovenskom poľnohospodárstve oproti iným, aj postkomunistickým krajinám z roka na rok zhoršuje. V súčasnom období Slovenská republika viac ako 60 % potravín dováža. Denne to predstavuje neuveriteľných vyše 820 kamiónov potravín rôzneho druhu, ktoré smerujú na Slovensko. V zoradení prestávajú dĺžku 15 kilometrov. Stav hospodárskych zvierat klesli takmer na jednu tretinu a napríklad v okrese Žilina je ich dnes menej ako 20 % oproti obdobiu pred druhou svetovou vojnou. Výsledky a ukazovatele všetkého druhu zaraďujú našu krajinu na posledné miesta v rámci Európskej únie. Záporné saldo zahraničného obchodu s potravinami dosahuje už viac ako 1 mld 500

JOZEF HABOVŠTIAK

Slovenské poľnohospodárstvo a vidiek v súčasnosti a v budúcnosti

miliónov Eur. Aj napriek vysokým dotáciám, ktoré dosahujú ročne až 1 mld 300 miliónov Eur, produkcia každoročne klesá a Slovensko na jedno euro dodanej pomoci (ktorá je z polovice zo zdrojov EU), dosahuje najnižšiu produkciu. Severné Slovensko je svojim geografickým členením prirodzene stvorené pre chov oviec. Táto tradícia a naša pýcha je už minulosťou. Ovce poklesli na jednu tretinu pôvodného stavu a ovčie mlieko na výrobu syrov a oštiepkov sa neuveriteľne dováža z Francie. Zemiakmi, našim druhým chlebom nás zásobujú Poliaci, Česi aj Francúzi.

Kritériom intenzity poľnohospodárskej výroby je obsadenie zvierat VDJ/ 1 ha (VDJ- jedna veľká dobytčacia jednotka – 500 kg živej váhy). Zatiaľ v susednom Rakúsku chovajú 2,0 VDJ/1ha, v Holandsku dokonca 3,0, na Slovensku je to 0,5 – 0,6 VDJ/ 1 ha. To všetko má samozrejme vplyv na zamestnanosť. Ešte krátko po roku 1990 bolo zamestnaných v poľnohospodárstve našej krajiny vyše 350.000 ľudí, v súčasnosti je to 50.000.

Kde sme to teda zašli, keď v období Prvej Slovenskej republiky sme boli úplne sebestační v potravinách, ba dokonca sme ich vyvážali, pričom nám Maďari zobrali južnú, úrodnú časť Slovenska?

To sú všetko otravné čísla a skutočnosti. Preto sa pozrime sa aspoň zovrubne na príčinu tohto stavu, ktorý výrazne ovplyvňuje aj život na našom vidieku a žiaľ v negatívnom zmysle:

Do polovice devätnásteho storočia nebolo rozdielu v úrovni hospodárenia na pôde v oblastiach obývaných Slovákmi, oproti iným krajinám Európy. Bola to tá istá technická vybavenosť i úroveň hospodárenia. Pole, pluh, brány, ťažné a ostatné domáce hospodárske zvieratá, drevený drabinový voz, neskôršie i mláťačky rôzneho druhu... Tak to bolo v Nemecku, vo Francii, v Taliansku, Anglicku i na Slovensku.

Prvé nepriaznivé obdobie zasiahlo územie Slovenska po Rakúsko-uhorskom vyrovnaní v roku 1867. Územie Slovenska sa dostalo pod maďarskú politickú, národnostnú i hospodársku správu o ktorej sa nemožno v ničom kladne vyjadriť. V Čechách, ktoré spadalo pod riadenie Viedne sa od tohto obdobia uskutočňovali pozemkové

reformy so snahou vytvoriť väčšie výmery obhospodávaných pozemkov i hospodárstiev, čím vznikali možnosti postupného využitia vyššej ťažnej sily i techniky. Formovali sa tak hospodárstva o výmerách 15 - 20 hektárov i viac s postupným zväčšovaním so zákazom drobenia, čo sa aj plošne postupne realizovalo.

Na Slovensku tento vývoj neprebíhal. Šľachtici a grófi, ktorí získali väčšie hospodárske celky za služby kráľom v rôznych vojnách, alebo vo verejnom živote, síce vlastnili tkzv. „majere“, ale percentuálne to bol malý podiel z celkovej výmery. Celé územie Slovenska bolo rozparcelované na malé parcely o rozsahu 10 – 15 árov, kde sa zhruba do roku 1950 uplatňovalo a využívalo náradie ako pred 300- 400 rokmi, ktoré

síce bolo obdivuhodné, ale už značne zostávalo za európskym štandardom. Do konca prvej svetovej vojny sa tu maďarská vládna moc nesnažila o žiadny pokrok, ani uľahčenie roľníckemu stavu. Veľká väčšina bohatej maďarskej vrstvy mala na území Slovenska uvedené majere, ale tie im slúžili len ako zlatá baňa pre príjmy, ktoré im donášali lacné pracovné sily z Feldvidéku a tkzv. „správcovia“. Prichádzali tu najmä koncom mája na poľovačky, rybačky a vzájomné návštevy. V jeseni odchádzali do Budapešti, kde mali svoje mestské domy. Tam preživali obdobie do jari a utrácali zo Slovenska odvedené peniaze v kaviarňach a baroch, ktorých bolo v tomto meste neúrekom, ba hovorilo sa, že každý tretí dom. Stav vidieka ich nezaujímal.

Po roku 1900 však začali zakladať aj na Slovensku poľnohospodárske školy, samozrejme s vyučujúcim jazykom maďarským.

V období prvej Československej republiky boli snahy o pozemkové úpravy. Žiaľ ich proces je vždy zdĺhavý, trvá 5 - 7 rokov a pre malé obdobie trvania tohto štátneho útvaru nemohol byť vo veľkom realizovaný. No a jeho realizácia započala až na konci tridsiatych rokov. V tomto období už študovali mnohí slovenskí študenti na Poľnohospodárskych Vysokých školách v Brne a v Prahe.

Počas Prvej Slovenskej republiky bola veľká snaha o hospodárske využitie pôdy na Slovensku. Viedenskou arbitražou sme prišli nielen o najúrodnejšie južné oblasti Slovenska, ale bola vojna. Zásobovať bolo treba nielen dve divízie na východnom fronte, ale museli sme sa spoľahnúť len na seba. Preto sa pristúpilo ku počiatkovým prácam na pozemkových reformách, ktoré boli dokončené po druhej svetovej vojne. Samozrejme opäť sa to stalo len na nevelkej časti územia. Slovenská vláda však podporovala významnou mierou modernizáciu hospodárstiev najmä vo výstavbe väčších a modernejších maštali s betónovými hnojiskami a krytými jamami na močovku. Na tieto úpravy sa poskytovali subvencie. Tak isto aj na nákup strojov a zariadení. V tom čase sa rozšírila aj sieť stredných a odborných poľnohospodárskych škôl. Po zavretí univerzít v Prahe, študovali Slováci na

Vysokých školách a Univerzitách v Záhrebe a vo Viedni.

Pracovitosť, svedomosť a skromnosť slovenských roľníkov vtedy dosahovala vrcholu. Obhospodarovali 2,200.000 hektárov poľnohospodárskej pôdy a to takmer na 100 % záprahovými zvieratami takmer bez jediného litra spotreby benzínu, alebo nafty. Ťažné voľy boli vtedy základom ekonomiky desaťtisícov hospodárstiev, pretože pri svojom vzraste, ktorý trval približne 2 - 3 roky, dosahovali hmotnosť okolo 600 kg i viac. Ich predajom získali nielen finančné prostriedky na novú zápraž, ale si aj zlepšili svoj hospodársky rozpočet. Tejto ekonomike sa nevyrovnala a to ani doposiaľ žiadna iná činnosť v akomkoľvek odvetví. Totiž hodnota akéhokoľvek základného prostriedku z

rokmí klesá a v tomto prípade stúpala a to pri dvojnásobnom úžitku, ťažnom i mäsovom.

Pre krajinu bol takto tento sektor vysokoefektívny, keď s minimálnou náročnosťou na materiálové vstupy a dovozy rôzneho druhu, produkoval všetky potraviny dennej spotreby. V rokoch 1941-1945 sa potraviny a potravinárske výrobky dokonca vyvážali hlavne do Rakúska a Nemecka i Švajčiarska. To prispelo aj výraznou mierou ku tvorbe zlatého pokladu Slovenskej republiky. Obchod s Nemeckom prebiehal clearingovým systémom. Slovenská koruna bola tretím najdrahším platidlom v Európe a to po švédskych korunách a švajčiarskom franku. Rakúšania sa chodili hromadne na Slovensko najesť a nakupovať potraviny a Bratislavu volali Fressburg (fressen – jesť, žrať). Tento stav tu bol dočasne aj po druhej svetovej vojne a kto mohol, sa preto aj na Slovensko presťahoval. Vojnové straty slovenskí roľníci behom 2 – 3 rokov postupne nahradili.

Vy februári 1948 Klement Gottwald vyhlásal na Staromestskom námestí, že u nás žiadne kolchozy nebudú. Žiaľ, tento príslub netrval ani celý rok, pretože už v roku 1949 prijalo Národné zhromaždenie ČSR zákon o kolektivizácii. To bola smrteľná rana pre slovenské poľnohospodárstvo.

Roľníci vzdorovali a nepodávali sa a to najmä v severnejších oblastiach Slovenska až 25 rokov. Rozsah perzekúcií je nám všeobecne známy. Mnoho roľníkov bolo väznených, ba i zabitých. Stovky rodín boli vyvážané násilne zo Slovenska do Českého pohraničia so zákazom návratu na 25 rokov. Prenasledované boli aj deti, ktoré mali zahradený prístup ku vzdelaniu a mnoho študentov bolo pre túto príčinu vylúčených zo štúdií a synovia odvedení v rámci povinnej vojenskej služby do pracovných oddielov PTP, ktoré boli v plnom rozsahu väzneniami. Mnohých prinútili ostať v týchto koncentrákoch aj vyše troch rokov. Poľnohospodárske produkty vykupoval jedine štát systémom kontingentov a to za doslova bagateľ a symbolické ceny. Tak napríklad za jeden liter mlieka platili roľníkom 0,40 Kčs a v obchode bolo plnotučné mlieko za 3,0 Kčs. Teda sedemnásobok.

(Pokračovanie na 10. strane)

Zo skicára Andreja Mišanka

(Pokračovanie z 9. strany)

Pre zaujímavosť, dnes dostávajú výrobcovia 0,30-0,32 Eur a predáva sa v obchodoch za 0,50-0,60 Eur, teda zhruba za dvojnásobok. Pri tom ešte dostávajú napr. v horských a podhorských oblastiach dotácie v rozsahu 300-350 Eur na 1 ha. Súkromní roľníci vtedy nedostávali zhora nič. Z roľníkov takto urobili komunisti úplných bedárov a zobrakov, ktorí si doslova nemali začo kúpiť ani obutie. Keď zarobili nijaké peniaze v mimosezónnych prácach, tak ich často minuli na nákup kontingentov od iných gazdov, aby ich nezavreli do háreštu.

Od roku 1935 do 1965 sa na väčšine vidieka nepostavilo takmer ani jedného nového domu. Takto sa pôda, ktorú si Slováci veľmi vážili a nadobúdali ju prácou v Amerike i v Kanade, stala príťažou, ba dokonca pliaga rodín a stratila hodnotu. Ku ich zbadačeniu prispela ešte vo veľkej miere aj menová reforma v roku 1953 a to aj napriek tomu, že roľníci – doslova otroci a rabovia robili zadarmo pre štát. Tak sa budovali aj cesty, železnice a fabriky v Rusku na Sibíri, kde tak isto z vlastných ľudí urobili zo dňa na deň milióny otrokov.

Nuž, „vzor“ sme mali dokonalý ...

Dnes má najväčší podiel na zlom stave slovenského poľnohospodárstva ekonomika a financie. Kolektívizácia nezobrala roľníkom len pôdu a zvieratá, ale aj známu roľnícku radosť z práce na poli, doma v maštali, alebo v humne a v sýpke. Tak sa stali z roľníkov poľnohospodárski robotníci. A to je zásadný rozdiel oproti roľníkom v západnej Európe, alebo v Poľsku.

Súkromný roľník pracuje na svojom hospodárstve zhruba 50 % pre finančný príjem, ale druhých 50 % je neoceniteľná roľnícka sloboda. Tá spočíva v tom, že ho nikto denne nekontroluje, nedozerá, nestojí nad ním. Je to kategória veľmi užitočných občanov s osobitným životným štýlom. Sú pánom svojho času a svojich rozhodnutí, ktorých výsledky môžu vidieť denne. Z nich sa dá najlepšie poučiť a zdokonaliť. Pôda, rastliny v poli a zvieratá sú živé organizmy so svojim osobitným správaním. Kto im porozumie a vie svoje pracovné operácie zladit' s ich nárokmi, požiadavkami a etológiou, tak vyhráva a vytvára tak na svojom hospodárstve harmóniu, ktorú nenahradí žiadny orchester. Tieto znalosti sa stávajú potom rodinnou tradíciou, ba dokonca oblastnou a krajojou z ktorej čerpajú všetky nasledujúce generácie a majú neoceniteľnú hodnotu. Samozrejme, kto to nezažil, tak to nepozná...

Každé gazdovské hospodárstvo bolo samo o sebe samostatnou, nezávislou autonómnou rodinnou jednotkou, ktorej sa moc nedotkli bežné hospodárske, alebo politické otrasy, okrem výnimočných živelných pohrôm. V tom bola neoceniteľná životná istota rodiny, ako základu spoločnosti.

V gazdovskej maštali stál obyčajne kôň a dve kravy s jalovicou, dve i viac ošípaných, osem oviec a dvadsať sliepok. Humno bolo plné slamy a šopa zase sena. V sýpke sa kopili štoky s jačmeňom a ovsom. V pivnici boli naložené štyri hrádze zemiakov a ku tomu dva sudy kapusty. No a v podsieni naloženej šesť stôsov nakálaného dreva.

Do obchodu chodili všetky naše rodiny len po cukor a po soľ. Približne desať hektárové hospodárstva rodiny nie len komplexne živili, ale aj šatili a zobúbali. Z ľanu bola odedza všetkého druhu, z koží oviec kožušky a čiapky a zo súkna nohavice i obuv. Ľudia žili skromne, spokojne a inakší život si nevedeli predstaviť. ČI BOL NA ČELE KRAJINY CISÁR, ALEBO PREZIDENT, TO ICH NEZAUJÍMALO.

Kolektívizáciou urobila teda vládnuca komunistická trieda z roľníkov žo-

Slovenské poľnohospodárstvo a vidiek v súčasnosti a v budúcnosti

brákov. Utáhaní boli do úmoru a prakticky bez finančných prostriedkov. Je neuveriteľné, ale mnohé rodiny s väčšou výmerou pôdy mali vypísané také dodávky mlieka, že obmedzovali jeho konzumáciu vlastnými deťmi. A ľudia trpeli. Akosi však všetci v podvedomí verili, že takýto útlak nemôže trvať dlho.

„Svet sa predsa nemôže na nás takto do nekonečna dívať. Amerika musí každopádne zasiahnuť...“ Tak boli presvedčení. „To nevydrží dlhšie ako do jari...“ – verili v zime. Keď prišla jar, tak mali nádej do jesene. No a v jeseni, určite do Vianoc. Tak to malo byť...

Lenže nebolo, aj keď presvedčenie a nádej v takej väzenskej dobe boli také silné, že u nás na Orave v susednej dedine v Dlhej sa zorganizovala skupina dobrovoľníkov vo veku 25 – 35 rokov. Vybudovali si v lesoch Oravskej Magury veľmi dobre maskovaný bunker. Tam si nadobudli aj výzbroj a municiu a čakali. Pomoc mala prísť každú chvíľu a oni v pravej chvíli mali vyjsť v ústrety a prevratu pomáhať. Pri tom išlo o normálnych ľudí a nie dajakých „uletencov“.

Ale pomoc neprichádzala. Západ, ani Amerika sa nedali nahovoriť a našich chlapcov postupne orgány ZNB v októbri r. 1953 odhalili a obkľúčili. Nasledovala strelba. Vedúceho skupiny J. Miku zabil a ostatných zajali. Do väzenia sa dostali aj tí, ktorí im pomáhali. Tresty boli od 15 do 20 rokov. Pri tejto akcii sa nechtiac a bez viny dostal do pazúrov bezpečnosti aj dominikánsky páter Aquinas Gabura odsúdený potom na 25 rokov väzenia. To uvádzam na skutočné vykreslenie doby v ktorej sme žili.

Na dedinách sa hospodársky rozvoj úplne zastavil. Od roku 1935, kedy prišli poslední Slováci z Ameriky sa dedinách nepostavilo až do roku 1964 - 1965 takmer ani jedného domu. Ľudia trpeli nedostatkom šatstva a obuvi. Najhoršie boli na tom deti. Pomáhali príbuzní, ktorí boli v Amerike a v Kanade.

Ani tí roľníci, ktorí nakoniec pod nátlakom vstúpili do družstiev, neboli na tom najchýrnejší. Ceny za produkty dostávalo družstvo v takej výške ako súkromní roľníci. Podpora bola na výstavbu a stroje. Koncom roka dostávali družstvá tzv. „Priamu finančnú pomoc“ vo forme príplatkov podľa stupňa hospodárenia, ale hlavne ak družstvu hrozil úplný krach. Pri tom všetkom ani táto podpora nestačila. Pláca družstevníkov za prácu predstavovala ani nie polovicu mzdy robotníkov v stavebníctve, alebo vo fabrikách. Bolo to obyčajne 400 – 500 Kčs mesačne. Aby roľníci mohli ako tak existovať, boli im povolené záhumienky vo výmere 0,3 ha ornej pôdy a 0,5 ha lúky. Mohli chovať jednu kravu, ošípanú, prípadne 4 ovce. To bol vo všetkom sovietsky vzor.

Keď som v júli v roku 1961 cestoval rýchlikom do Moskvy, stál pri mne pri okne sovietsky milicionár – policajt, s obvyklou modrej poločkou a s odmysliteľnou kravatou. Mal asi 40 rokov. Miestami z vlaku sme videli ženy, ako za retiazku pasú kravy na okraji lesného pásma okolo trate. Opýtal som sa ho na obvyklú otázku, koľko tí ľudia na kolchoze zarábajú. Jeho odpoveď bola:

„Ne mnoha, no u nego chorošo...! U nego korova...!“

Takže „korova...!“ Odmena za prácu na kolchoze bola povolená „korova“. Tak to bolo aj na Slovensku. Potraviny boli relatívne ku platom drahé a okrem toho bol ich nedostatok. Takže naozaj pracujúci slovenskí ľudia si takto pomáhali. Vtedy v tom rýchliku som ľahko pochopil, prečo ten milicionár neostal doma na dedine, keď by tam bolo „chorošo a u nego korova...“.

My sme v tom čase študovali na Vysokej škole poľnohospodárskej v Nitre (1955 - 1960). Boli sme takmer všetci z roľníckych rodín a ročníky 1936 - 37. V diskusiách na izbe sme často premieľali a rozoberali danú situáciu na vidieku a s veľkou nevlôľou sme hodnotili tie „almužnícke ceny“ za produkty a tým aj neutešenú situáciu našich rodín na vidieku a v konečnom dôsledku aj našu. Situáciu doma by sa podarilo vo veľkej miere zlepšiť reálnym zvýšením cien aspoň na dvojt, či trojnásobok. Ale naši vládni a stranícki predstavitelia neboli na tej milosti a mnohí roľníci ostali takto zobrakmi do smrti. Protestovať bolo zbytočné. Akýkoľvek odpor skončil obuškami, kopancami, vybitými zubami aj väzením, ako sa to stalo napríklad v našom Námestovskom okrese na Orave.

Tak to bolo až do roku 1964. Situácia však bola neúnosná. Výroba potravín radikálne poklesla. Rady ľudí pred obchodmi neustávali, aj keď boli takmer 20 rokov po vojne a mnohé západné krajiny už na nedostatky dávno zabudli. Do Prahy sa vozilo mlieko lietadlami z Holandska. Dovozy potravín bol hradený ešte stále pomerne hodnotným priemyselnými výrobkami z českých fabrik na čom sa podieľalo aj Slovensko. Ich kvalita sa však postupne strácala. Náhrada bola v zbrojnej výrobe, ktorá bola však náročná na dovoz a spotrebu surovín a hlavne energie. Po roku 1964 a najmä po vystúpení slovenského politického a hospodárskeho činiteľa a poverenika Michala Chudíka (1914 – 2005) na zasadnutí UVKŠČ, sa pozornosť vládnucej vrstvy obrátila aj na poľnohospodárstvo. Jeho referát na onom zasadnutí prijali vládni a politickí s veľkou nevlôľou a Antonín Novotný, vtedajší najmocnejší muž v krajine ho dokonca prerušil a odobral mu slovo. Ale Michal Chudík a nedal vystúpenie dokončiť. Chodil po vidieku, po schôdzach na dedinách i okresoch, videl do vecí, aj tú bedač a bol z tej skutočnosti s nervami na konci. Žiadal radikálne finančné riešenie.

A to sa potom hľadalo. Našlo sa najmä vo finančných subvenciách na nákup poľnohospodárskej techniky a výstavbu objektov živočišnej výroby i v oblasti zúrodnenia poľnohospodárskych pôd. Postupne tieto toky finančnej pomoci dosahovali pri nákupe techniky niekedy až 75 % nadobúdacej ceny a pri výstavbe objektov dokonca 100 %. Tak isto 100 % nákladov bolo hradených pri zúrodňovaní pôd (meliorácie, odvodňovanie, rekultivácie zanedbaných a zarastených lúk a pasienkov).

Peniaze išli aj na zvýšenie nákupných cien. Slovensko bolo rozdelené podľa okresov na 36 oblastí. Nachádzali sa od nížinných, cez podhorské a horské oblasti a podľa stupňa obťažnosti v ob-

hospodarovaní dostávali dotácie na 1 ha poľnohospodárskej pôdy a ku nákupným cenám. Napríklad za mlieko to bolo v zimných mesiacoch až o 50% viac ako v lete. Tak sa stalo, že v obchodoch sa predávalo plnotučné mlieko po 3,0 Kčs za liter, no celkovo s dotáciami a príplatkami dostávali poľnohospodárske podniky v horských oblastiach (JRD a ŠM) 10 – 12 Kčs. Takéto pomery boli pri dodávkach mäsa a ostatných produktov. Napríklad predajná cena 1 kg mäsa predstavovala 35,0 Kčs, no Československý štát stál až 100-150 Kčs.

Celkovo štátne dotácie na potraviny činili každoročne na Slovensku 32 mld. Kčs, z čoho bolo 8 mld. dotácií tzv. zápornej dane z obratu, ktoré dostávali obchodné organizácie na vyrovnanie rozdielu medzi nákupnou a predajnou cenou na niektoré druhy tovaru.

Okrem toho si družstvá finančne prilepšovali zriadovaním tzv. pridružených výrobných najrozmanitejších druhov. Boli to doprava, stavebníctvo, strojárka výroba, reštauračné zariadenia a rôzna spolupráca s priemyselnými podnikmi najmä v mimovegetačnom období. V niektorých prípadoch táto činnosť predstavovala aj viac ako 50% príjmov. Na Morave bolo takýto prípad známe JZD Služovice, kde činili takéto príjmy z nepoľnohospodárskej činnosti až 75 % z celkových výkonov. Toto družstvo malo až 150 rôznych mimopoľnohospodárskych prevádzok, z čoho bolo viacero aj v zahraničí. Napríklad popri inom podnikali aj v elektrotechnike.

Pre zaujímavosť, s takouto činnosťou začal v rokoch 1955 – 1960 na Slovensku v Liptove na JRD Dechtáre Andrej Herzeg. Po roku 1960 ho obvinili z neoprávneného podnikania, zavreli a odsúdili na 12 rokov väzenia. Prítom dosahoval najlepšiu užitkovosť zvierat a úrody na Slovensku.

Pre zabezpečenie dostatku pracovných síl v poľnohospodárstve, dostávali pracovníci tzv. nenávratne stabilizačné pôžičky na výstavbu rodinných domov. Tieto predstavovali okolo 50 – 60 000 Kčs na jeden rodinný dom. Bola to približne hodnota základného stavebného materiálu na celý jeden objekt. To dopomohlo aj k prestavbe dedín, čo mnohí aj obdivovali. Prispela ku tomu aj nesmierna pracovitosť slovenského človeka a svojpomocná rodinná spolupatričnosť. Vzajomne si stavebníci pomáhali. Materské družstvá im poskytli zdarma, alebo za zníženú réžijnú cenu dopravu materiálu. Záujemcovia o výstavbu sa dostávali ľahko a lacno ku stavebným pozemkom. Nevýhodou tej doby bol veľmi častý nedostatok stavebných materiálov rôzneho druhu a služieb.

Netreba zabúdať na najdôležitejšie a to odmeny za prácu, ktoré v niektorých profesiách v poľnohospodárstve boli potom dvojnásobne vyššie ako v priemysle, ba dokonca i viac. Tak napríklad pastieri dobytky na letnej pastve na horách zarábali cez 6-7000 Kčs mesačne, pričom robotnícke mzdy boli 1600-2000 Kčs. Podobne boli na tom pastieri krávk, dojičky, krmiči, ba v menšej miere aj traktoristi. Odôvodňovali to tým, že oni museli pracovať nepretržite aj v nedele a sviatky

a pastieri na holi celé leto mimo rodiny i v nepriazni prírody. Samozrejme takéto odmeny a výhody nikto nikomu v tom čase vzhľadom na náročnosť práce nezavidel, ani nemožno povedať, že boli nezaslúžené. Takáto pláca bola lákadlom najmä pre mladšie kategórie, ktoré si chceli založiť rodiny a postaviť dom.

Zároveň sa od polovice päťdesiatych rokov rozširovala po celom Slovensku sieť poľnohospodárskych učňovských, majstrovských a stredných škôl. Boli takmer v každom okrese. Od roku 1952 sa rozbehlo naplno vyučovanie na Vysokej škole poľnohospodárskej v Nitre (predtým v Košiciach). Dnes je to Slovenská poľnohospodárska univerzita a do týchto čias odišlo odtiaľ do praxe už vyše 160000 absolventov. Slovensko má takto na 100000 hektárov poľnohospodárskej pôdy vari najvyšší počet poľnohospodársky vzdelaných ľudí na svete.

Tieto všetky aktivity prispeli najvýznamnejšou mierou k tomu, že Československo a teda j Slovensko sa stali postupne po rokoch 1970-75 úplne sebestačné v produkcii produktov mierneho pásma v ktorom sa nachádzame. Veľký význam mal pivo-varnícky priemysel s vývozom do celého sveta. Veľké dodávky potravín sa realizovali na sovietskom trhu. Hovädzi dobytok a jahňatá putovali do Talianska a pod. Poľnohospodárske práce sa predstavovali denne v televízii a rozhlasu a venovala sa im na popredných miestach tlač rôzneho druhu. Pracovníci družstiev chodili každoročne na autobusové zájazdy a občasnú rekreáciu. Každý rok sa po okresoch konali konferencie a semináre. Táto oblasť bola výkladnou skriňou slovenskej ekonomiky a postupne obyvateľstvo žilo celé desaťročia vo vedomí, že kolektívizácia bola najlepším činom Komunistickej strany. Takáto viditeľná premena vidieka nenechala nikoho na pochybách a trvá žiaľbohu vo väčšine našej verejnosti podnes. Veľmi ku tomu prispeli aj každoročné augustové dožinkové slávnosti v Nitre za účasti najvyšších štátnych a politických predstaviteľov, dokonca aj prezidenta. Paralelne s dožinkami sa prezentovala v Nitre aj celoslovenská poľnohospodárska výstava Agrokompex.

To všetko môžeme celkovo len kladne hodnotiť. V každom prípade je výživa národa na prvom mieste a každé vedenie krajiny robí dobre, ak jej venuje náležitú, ba maximálnu pozornosť. Bola však za tým aj veľká organizačná a mnoho razy bezhranične ťažká pracovná činnosť tisícov vedúcich pracovníkov družstiev i štátnych majetkov. Najmä v počiatočnej a neskoršej sa ťažko borili s nedostatkom hnojív, techniky, financií i pracovných síl. Po roku 1973 došlo na povel Ústredného výboru Komunistickej strany ku celoplošnému zlučovaniu družstiev do väčších celkov o výmerách približne 4000 hektárov i podstatne vyššie. Malo to za cieľ, lepšie využitie výkonnej poľnohospodárskej techniky, zjednodušenie administratívy a nespore aj zlepšenie hospodárenia v menej výkonných hospodárstvach. Výsledky však nezodpovedali tomuto cieľu a postupne takto aj zanikali tradičný vzťah dedinských ľudí ku vlastnému dedičstvu. Najhoršie však bolo, že sa neznižil pomer riadiacich a administratívnych pracovníkov ku výrobným. A ten mnoho razy činil až 1:2. (predsedovia, podpredsedovia, agronómi, zootecnici, mechanizátori, vrátnici, pokladníci, skladníci, účtovníci, pokladníci, ba dokonca i kádroví referenti a pod.)

Z celoštátneho hľadiska v oblasti rozpočtovej politiky však nikoho nezaujímal, že to všetko išlo na úkor štátneho rozpočtu, ktorý bol počas celých desaťročí sústavne hlboko deficitný!

(Pokračovanie v budúcom čísle)

(Pokračovanie zo 4. strany)

Asi dve tretiny brigády tvorili podkarpatskí Rusíni, zvyšok Česi, Slováci, Židia a ďalší. Koncom októbra 1943 prešli k Sovietskej armáde – vzdali sa do zajatia asi dve tisícky Slovákov. Čoskoro vstúpili do československej brigády.

V decembri 1943 navštívil Moskvu prezident Beneš. Prijal aj delegáciu slovenských vojnových zajatcov, už príslušníkov československej brigády. Slovenská delegácia hovorila len o Čechoch a Slovákoch, nie o Čechoslovákoch. Vyjadrenia Beneša na túto tému boli neurčité, ale aspoň sa neprotivil. Počet Slovákov v brigáde pribúdala a čoskoro tvorili väčšinu. 30. apríla 1944 Slováci tvorili 70% stavu, 15% podkarpatských Rusínov, 14% Čechov, zvyšok iní. Dôstojníci však boli väčšinou Česi, s odkazom na slovenského historika P. Šimuniča autorka uvádza, že Slováci asi nepoživali dôveru londýnskej vlády, ktorá riešila kadrové otázky. Beneš pri návšteve Moskvy požiadal Molotova, aby sovietske vojenské letectvo bombardovalo vojnový priemysel v Československu, osobitne na Slovensku (str. 204). Pri stretnutí s Benešom sa vyjadril Stalin, že slovenský vojak je dobrý, ale je nástrojom v rukách svojho velenia. Slovákov bude potrebné doma držať pevne v rukách, vzhľadom na ich malý počet nemožno dopustiť žiadny separatizmus. Pri návšteve československá delegácia už hovorila o príprave mohutného povstania a žiadala sovietsku stranu o jeho podporu.

POVSTANIE

Od leta 1944 začali Sovieti posilovať na Slovensko organizátorské skupiny pre vytváranie partizánskych oddielov. Tak sa začala dvojkoľajnosť prípravy Povstania: jednu linku tvorili Sovietmi organizované partizánske oddiely, druhú linku dôstojníkmi slovenskej armády pripravované armádne vojenské vystúpenie. 2. a 4. augusta preleteli k Sovietom dve lietadlá slovenskej armády, priamo vyslané ministrom obrany Ferdinandom Čatlošom. Jedno lietadlo priviezlo list ministra Čatloša sovietskemu veleniu, v ktorom už píše o pripravovanom armádnom prevrate na Slovensku a pokračovaní vo vojne po boku Sovietskej armády. Po vypuknutí Povstania (bolo to iné povstanie, než o akom písal do Moskvy) Čatloš prešiel na povstalecké územie, ale tam ho zatkli a odoslali do Sovietskeho zväzu. V Moskve ho posadili do väzenia a začali proti nemu trestné konanie. Po vojne ho však vydali do ČSR, kde bol odsúdený na 5 rokov. V archíve FSB v Moskve sú tri zväzky vyšetrovacieho spisu proti F. Čatlošovi. V Čatlošovom liste zo začiatku augusta začali plynúť do Moskvy iluzórne informácie o kooperácii slovenskej armády so sovietskou pri prekonaní karpatských hôr. Sovietske velenie pôvodne neplánovalo násilné prekročenie Karpát. Ofenzíva na západ mala ísť na severe cez Poľsko a na juhu cez Rumunsko a Maďarsko. Zo Slovenska však

Slovensko a Sovietsky zväz

v čase vojny

začali prichádzať správy, že slovenská armáda, umiestnená na východnom Slovensku, otvorí priesmyky pre Sovietsku armádu. Veliteľom dvoch („východoslovenských“) divízií bol generál Malár, požívajúci najvyššiu autoritu v slovenskom dôstojníckom zbore. Ale generála Malára nesmeli zapojiť do príprav Povstania, pretože to zakázal Londýn, Malára považoval za príliš zviazaného s bratislavskou vládou. Generála Malára po vypuknutí Povstania zajali Nemci a neskôr popravili. Velenie Povstania napriek tomu plánovalo otvoriť Dukelský priesmyk Červenej armáde a v tom zmysle posielalo odkazy do Moskvy (cez Londýn). Na dovŕšenie všetkého, v deň vypuknutia Povstania povolali generála Malára do Bratislavy. Ten poveril velením počas svojej neprítomnosti plk. Talského. Keď Nemci začali odzbrojovať divízie, Talský namiesto toho, aby organizoval odpor, sadol do lietadla a s celým letectvom divízií odletel na sovietske územie. V priebehu augusta sa stupňovali partizánske akcie, pretože nemali proti sebe žiadny odpor. Armáda ich zásobovala zbraňami a potravinami. Na stupňovanie partizánskych akcií vyzýval Hlavný štáb partizánskeho hnutia v Kyjeve sovietskych partizánskych veliteľov, operujúcich na Slovensku aj londýnska vláda. Keď sa Vojenské ústredie pri Slovenskej národnej rade domáhalo tlmenia partizánskych akcií v Kyjeve aj v Londýne, nepochodilo, pretože z diaľky sa obom centráram javili partizánske akcie najlepšou formou účasti Slovenska (v Londýne pod názvom Československo) na spojeneckom vojnovom úsilí. Povstanie malo tri veliteľské centrá: Kyjev, Londýn a Banskú Bystricu a Banská Bystrica bola najslabšia. To určilo osud Povstania. Vo februári 1945 napísal Gustáv Husák už v Moskve správu o vtedajšej situácii na Slovensku a vyjadril sa v nej veľmi kriticky o akciách partizánov. Vojenský chaos na Slovensku dopĺňali chaotické správy pre sovietske velenie. Karol Šmidke informoval sovietsku stranu, že v prípade vstupu Nemcov na Slovensko, postaví sa im na odpor 100 až 120 tisíc vojakov a partizánov. V skutočnosti sa Nemcom postavilo na odpor len asi 15 tisíc vojakov slovenskej armády, umiestnených na strednom Slovensku. 31. augusta už boli východoslovenské divízie bez odporu odzbrojené. Napriek tomu Talský a ďalší dôstojníci informovali sovietsku stranu, že povstanie sa začalo a na Slovensku zúria boje s Nemcami. Vtedy dal Stalin rozkaz maršalovi Konevovi, aby pripravil

útočnú operáciu (cez Duklu) smerom na Slovensko. Tisíce odzbrojených slovenských vojakov sa pridalo k partizánskym oddielom na východnom Slovensku. Partizánsky štáb v Kyjeve sa dozvedel o odzbrojení dvoch divízií už 1. septembra, ale maršalovi Konevovi informáciu neposunul. Konev dostal 2. septembra rozkaz pripraviť útok cez Karpaty za 6 dní. 8. septembra sa útok začal. Sovieti a československí vojaci útočili proti dobre opevneným nemeckým a maďarským obrancom v počte 300 tisíc vojakov. Bola to najkrvavejšia operácia československého armádneho zboru v ZSSR. Velenie čsl. armádneho zboru muselo vydať príkaz na nasadenie „zagraditeľného“ oddielu, čiže oddielu, ktorý strieľal do vlastných, ktorí by ustúpili bez povolenia. Po prvom dni operácie maršal Konev pozabíval velenia čsl. armádneho zboru generála Kratochvíla pre zlé výsledky a menoval generála Ludvíka Svobodu. 6. októbra dobyli Dukelský priesmyk a dosiahli slovenskú hranicu. V bitke o Duklu padlo 21 tisíc sovietskych vojakov a 1256 československých. Keď vedenie Povstania na Donovaloch vyhlásilo Povstanie za skončené, maršal Konev dal 28. októbra rozkaz na skončenie jeho útočnej operácie. Pri spätnom pohľade Dukelská operácia mala zmysel, že upútala nemecké divízie, ktoré by sa inak vrhli na Banskú Bystricu a Povstanie by ukončili v priebehu niekoľkých dní, tiež narušila spojenie nemeckej armády na severe (v Poľsku) a v Maďarsku. Z pohľadu recenzenta, na vojenskej porážke Povstania sa najmä podpísalo nejednotné velenie (Kyjev, Londýn, Banská Bystrica), úplné zlyhanie partizánov (presvedčivo o tom písal Gustáv Husák) a vonkoncom neseeriózne správy zo Slovenska do Moskvy aj do Londýna. Stáli život takmer 23 tisíc vojakov. Vojenské ústredie Povstania zásobovalo partizánov zbraňami a potravinami, ale partizáni sa nechceli podriaďovať jednotnému vojenskému veleniu. Maršal Konev preto vydal začiatkom októbra rozkaz o dvojitej podriadenosti partizánov. Operatívne mali podliehať vojenskému veleniu povstaleckej armády, organizačne a politicky náčelníkovi štábu povstaleckého hnutia plukovníkovi Asmolovovi. Čiže veliteľ povstaleckej armády generál Golian, potom Viest by im mohli dávať záväzné rozkazy. Partizánom ani vedeniu komunistickej strany v Moskve sa to nepáčilo, sťažovali sa až u Stalina a Husák píše, že podriaďiť partizánov sa nepodarilo. Posun bojovej línie na západ

pokračoval pomaly aj po prekročení Karpát. 31. októbra vydal Stalin osobitný rozkaz pre vojakov Červenej armády, bojujúcich na Slovensku. Vojaci dostali školenie, že bojujú na území spriateleneho národa, nemajú sa dopúšťať násilností na civilnom obyvateľstve, zakazujú sa rekvirácie majetku, všetko potrebné pre armádu získavať prostredníctvom miestnych orgánov. Narušiteľov rozkazu prísne potrestať. Po prekročení slovenských hraníc Červenou armádou Slovenská národná rada vydala príkaz o mobilizácii. Muži podliehajúci mobilizácii sa však do armády nehrnuli. Podľa údajov z rôznych východoslovenských okresov, do armády nastúpilo len asi 20-30 % povolaných mužov. 4. apríla 1945 Červená armáda oslobodila Bratislavu (od vypuknutia Povstania Bratislavu ovládali Nemci). V sovietskom hlásení sa uvádza, že v meste zostalo asi 140 tisíc obyvateľov, mesto opustili len osoby patriace k vláde a asi 30 tisíc Nemcov. Asi 10 tisíc Nemcov zostalo v meste. Budovy zostali vcelku zachované, poškodená bola len zástavba na severo-západných a východných okrajoch. Prezident Beneš ešte pri návšteve Moskvy v decembri 1943 požiadal Molotova, aby sovietska vláda „priateľsky tlačila“ na československú vládu, aby táto potrestala všetkých na Slovensku, ktorí nesú vinu na vojne proti ZSSR. Molotov to odmietol so slovami, že predsa nemožno klásť na jednu rovinu Slovákov s Nemcami a Maďarmi (str. 353). (Poznámka: recenzent sa za tieto slová poďakoval vnukovi Molotova, Vjačeslavovi Nikonovovi počas zasadnutia Valdajského klubu v októbri 2017). Ak by Molotov vyhovel Benešovej žiadosti, umožnilo by to benešovským kruhom v širokom rozsahu sťahovať na Slovensku svojich odporcov s výhovorkou, že to požaduje Sovietsky zväz.

POSTAVENIE SLOVENSKA V ČESKOSLOVENSKU

S blížiacim sa záverom vojny vystupovala stále viac do popredia slovenská otázka v budúcej spoločnej republike. Beneš a londýnske politické centrum mali predstavu o prostom obnovení predvojnového Československa, nanajvýš s malými úpravami v postavení Slovenska, ktoré v r. 1938-9 zradilo republiku. Prezident Beneš sa stále pridržiaval koncepcie jednotného československého národa. Počas návštevy delegácie SNR (Novomeský, Ursíny, Vesel) v Londýne v októbri 1944 svoju pozíciu odôvodňoval „vedecky“ tak, že zásluhou historického vývoja sa Česi

sformovali ako národ tiahnucci na západ, Slováci ako národ tiahnucci na východ. Ak by sa pripustila koncepcia dvoch národov, budúce krízy potiahnu oba národy rozdielne a Česi zaniknú na západe, Slováci na východe. Po odchode delegácie SNR z Londýna si zapísal benešovec Hubert Ripka: „Väčšina Slovákov sa vyslovuje za obnovenie republiky (československej – pozn.) nie zo srdca a na základe vnútorného presvedčenia, ale preto, že oslobodzujúca vojna v medzinárodnom kontexte vedie k obnoveniu Československa. Komunisti by pokojne prijali pripojenie Slovenska k Sovietskemu zväzu a ostatní len preto, že sa boja komunizmu a Sovietskeho zväzu, budú hľadať oporu u českého národa. Zdá sa mi, že nie len nacistická propaganda, ale predovšetkým samotný slovenský štát zanechal na Slovákoch hlbokú pečať a zdá sa, len menšina národne uvedomelých z presvedčenia a bezpodmienečne chce Československú republiku... Veľmi sa bojím, že tentoraz ani český národ nebude tak oduševnený zo spojenia so Slovákami, ako to bolo po predchádzajúcej vojne a aj u Čechov to budú skôr prepočty a rozumové dôvody za spojenie so Slovákami v jednom štáte.“ (str. 355). Komunisti v Moskve, Zahraničné byro aj sovietski, brali predstavy slovenských komunistov o federácii na vedomie, ale považovali to za vnútornú záležitosť Československa. Postupne aj českí a slovenskí komunisti používali menej termín „federatívne usporiadanie“ a viac neurčitý pojem „na princípe rovný s rovným“. Slovenskí prívrženci pripojenia Slovenska k ZSSR pochopili, že pripojenie nie je na programe. Autorka monografie konštatuje, že slovenská otázka zostala v novej republike v neurčitej podobe ako kompromis, ponechávajúci existujúci stav. Z marcového rokovania v Moskve vznikol Košický vládny program, ktorý zakotvil tzv. asymetrický model usporiadania štátu: zostala Slovenská národná rada, na jej základe vznikol Zbor povereníkov ako výkonná zložka štátnej moci na Slovensku. Ich právomoci neboli presne zakotvené a podľa kolísania vnútropolitických síl v republike sa menili. Podobné orgány v českej časti republiky nevznikli, českú časť riadili ústredné orgány priamo. Riešenie slovenskej otázky čakalo až na ďalšiu medzinárodnú krízu.

Tou sa už monografia V. V. Marjinej nezaobera.

JÁN ČARNOGURSKÝ

KULTÚRA

Dvojtyždenník závislý od etiky

Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava

Telefón: 0911 286 452

Vydáva Factum bonum, spol. s r. o., Wolkrova 39, 851 01 Bratislava.

IČO: 35 734 710

Predseda redakčnej rady: Július Binder – Šéfredaktor: Teodor Krizka – Cena jedného čísla je 1,90 € (ročne 39,90 €) – Časopis vychádza každé dva týždne, s výnimkou mesiacov júl a august. Ročne vychádza 21 čísel – Stánkový predaj: Mediaprint Kapa, Pressegrasso, a. s. Objednávky prijíma Slovenská pošta na elektronickú adresu: ganisinova.renata@slposta.sk – Objednávky do zahraničia vybavuje: Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, P. O. Box 164,

820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranična.tlac@slposta.sk – Telefonické predplatné: 02/54418091 alebo 02/54640949 – Registračné číslo: EV757/08 – Prijímame iba príspevky napísané elektronicky vo formáte word a graficky neupravené. Nevyžiadané rukopisy nevraciam. Stanovisko redakcie sa nemusí zhodovať s názorom autora – E-mail redakcie: teodor.krizka@gmail.com – Internetová stránka a archív časopisu: www.kultura-fb.sk – ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

(Pokračovanie z predchádzajúceho čísla)

Vtedy sme poznali, že Boh náš je Bohom trpiacich a utláčaných. Ved' tá sila, tá útecha, tá pomoc, plynúca z jeho oltára, z obnovy jeho kalvárskej obety, robila divy v našich srdciach a dušiach. Naozaj sme vtedy poznali pravdivosť slov 35 žalmy, že tí, ktorí dúfajú v ochranu Božích perutí, sa sýtia na plnosti Božieho domu, Boh ich opíja prúdom svojej slasti. Bez tejto útechy, posily, by ne jeden v tom ťažkom položení musel zúfať.

Odchádzajúc z Božieho chrámu, každý si niesol Boha do svojej ponurej cely. Teda usposobil seba na Boží chrám, v ktorom prebýva Boh skrz milosť, aby ako svedok našich utrpení a krížov premenil tie obete na zásluhy údov jeho tajomného tela, takto ich obe toval svojmu Otcovi, získajúc nám milosť, požehnanie, vykúpenie.

Sprvu mi červené vrchnosti nechceli dovoliť vo väznici slúžiť sv. omšu. Až keď môj vzácný priateľ a kolega, vdp. Janko Čierny, ktorý počas uplynulej éry bol zatvorený v nemeckom koncentračnom tábore, išiel kapitánovi NB a povedal mu do očí, že celá NB je horšia, ako gestapáci, kapitán vzkypel jedom a žiadal dôkaz od vdp. kaplána. Ak to vraj nedokáže, dá ho tiež zavrieť. Vdp. kaplán mu pokojne povedal:

„Mňa keď gestapáci zavreli a videli, že nie som obyčajný dôstojník, ale kňaz, oslobodili ma od nútených prác, nehnali ma na otrocké roboty, ako vy ženiete našich kňazov. Dali mi povolenie slúžiť sv. omšu a vykonávať pas-toráciu, kdekoľvek sa len vyskytli nejakí Slováci, a vy ani len sv. omšu nedovoliť slúžiť našim kňazom, teda ste naozaj horší, ako gestapáci.“

Na to kapitán NB, zlopovestný Morávek, zaškrípala zubami, a sľúbil, že mi povolí slúžiť sv. omšu.

Na druhé ráno skutočne mi povolili slúžiť sv. omšu, po dvojtýždennej prestávke. Ale na tretí deň mi zasa sv. omšu zakázali. Až po tuhom boji zas povolili slúžiť sv. omšu. Takto som sa stal duchovným otcom a pastierom tých spolubratov, ktorí boli s mnou uväznení. Spovedanie, kázanie, ba raz i zapatrovanie, okrem slúženia sv. omše, bolo mojou úlohou. Dotiaľ, kým opäť po druhý, či už tretí raz mi červení nezakázali kázať a spovedať. Kázať mi zakázali pod titulom, že v káznich štve proti „ľudovodemokratickému“ režimu. A spovedanie s odôvodnením, že je neslýchané, aby zaistenec spovedal zaistencov.

Čo robiť? Márne som žiadal milicionárov, ktorí v kaplnke, verejne, ako i za dverami kaplnky, tajne, kontrolovali moje kázne, aby ma konkrétne usvedčili, kedy, v ktorej kázni a ako som štváľ. Ich odpoveď bola: „Plné mesto je toho, že vy vo svojich káznich štvete, nuž odteraz nesmiete vôbec kázať!“

Vec kázní teda zdala sa byť riešená. Tri týždne som nekázal. V tom prišlo prvé pojednávanie môjho procesu. Po ňom, keďže všetci svedkovia dosvedčovali moju nevinu, bolo už akosi pravdepodobné, že ma oslobodia. Preto som sa zasa o krok odvažnejšie pustil do zápasu s červenými pohlavármi. Jednoducho, bez opýtania, som začal kázať. Dozorcovia to akosi mlčky strpeli, nuž pokračoval som ďalej.

Ved' tie perikopy epistol sa núkali na podklad ku kázniam v našom ťažkom položení. Boli z veľkej časti z tých listov, ktoré sv. Pavol písal svojim veriaciom z rímskeho väzenia. Kričali po praktickej aplikácii za podobných okolností. Nedalo sa odolávať. Kázne pokračovali.

Ohľadne spovedí, trvali na zákaze spovedať. Nuž keď tak, dobre, my si

pomôžeme. Vysvetlil som náuku, že ten, kto je v stave milosti, teda si je vedomý len všedných hriechov, môže pristúpiť ku sv. prijímaniu, keď oľutuje všedné hriechy. Dalo sa to previesť, ved' veľmi mnohí z týchto spolubratov vo väzení týždenne pristupovali ku sviatostiam. Kto by bol na pochybe ohľadne spáchania ťažkého hriechu, či na pracovisku, alebo po izbách?

Išlo to ako v katakombách. Potajomky som večierkami, keď naši prichodili z ťažkej práce, otváral izbu za izbou keď na chodbe nebol komunistický dozorca a spovedal som jedného za druhým. Alebo na pracovisku sme sa

seba a podľa rozkazu Božského majstra odložiť pomstu a milovať svojich nepriateľov, dobre činiť i tým, čo nám robia zle. Ved' zlo sa nenapravuje zlom.

V radostnom ruženci sme spojili naše sporé radosti, tých pár jasných lúčov žiariacich v temnote nášho žalára, s radosťami Kristovými a jeho Božej matky, obetovali sme ich nebeskému Otcovi s úpenlivou prosbou, aby ich znásobil.

V bolestnom ruženci sme premietali hrozné muky a trpkosti krížovej cesty nevinného Syna Božieho do nášho života, aby sme sa od neho učili trpezlivo niesť denný kríž, ako si to On

naši zaistenci, ktorí tam chodili čistiť kasárne, ujali sa s láskou tých krížov. Povyhadzované pozbierali a priniesli ich potajomky do väznice. A tu sme si ich za dojmavých obradov zavesili na steny ciel.

Po mojom odchode z väznice som sa dozvedel, že dozorcovia chodili s košom po izbách a stříhali tie kríže zo stien. Ani to nedovoľovali väzňom. Vdp. páter dominikán, majúť po mojom odchode na starosti duchovnú správu väznice, mal o tom ostrú kázeň v kaplnke sv. Anny. Pre tú kázeň ho komunisti napadli v miestnom časopise „Považský hlas“.

THDR. JÁN REKEM, *trenčiansky kaplán*

Trenčianska väznica

Zážitky slovenského kňaza vo väzení v „oslobodenej“ ČSR (1945)

utiahli do kútika a bez toho, že by bol niekto niečo tušil alebo zbadal, vyspovedal som a dával rozhréšenie.

Prišla nedeľa so sv. omšou. Komunisti úžasne nenávideli sv. prijímanie, brojili proti nemu, jasali, že v túto nedeľu už nik nepôjde ku sv. prijímaniu, ale sa zmýlili. Jed ich rozoberal, že temer viac väzňov pristúpilo ku sv. prijímaniu, ako pred zákazom spovedania. Nešlo im to do hlavy, ako sa to mohlo stať, a kedy tí prijímajúci boli na sv. spovedi? Boli skonfundovaní.

Vycítili, kde je sila kresťanstva, v Prevelebných sviatostiach. Chceli preto našich väzňov odtrhnúť od prameňa tejto sily, aby ich celkom zlomili, a tu videli, že sa im dielo nepodarilo. Najprv zostali osprostení, ako to, že sa tak prepočítali. Potom začali zúriť, ale nič nepomohlo. Až po mojom odchode sa dozvedeli, ako sme im vždy prešli cez rozum.

Spočiatku, keď som prišiel do väznice, mávali sme i popoludňajšie pobožnosti, litánie. Ale po čase nám to zakázali. Nuž sme si litánie a ruženec odbavovali na celách. Poobede alebo v podvečer, všetci obyvatelia cely si posadali za stôl. Ruženec do ruky, a rad radom sa vždy iný predmodlieval ruženec. Do tejto rozjímavej modlitby sme vplietli svoj život.

Na začiatku sme prosili o rozmnoženie viery, nádeje a lásky. Ozaj, bolo treba o to veľmi prosiť. Ved' za tých ťažkých, krušných okolností, kedy jedna Jóbova zvest' stíhala druhú, ľudská viera nestačila, lámala sa, klešala, bolo treba prosiť o Božskú čnosť viery.

Keď v tom, neraz v beznádejnom stave, vyhasinal plamienok ľudskej nádeje, bolo treba prosiť, aby Boh dolial milosti do kahanca našej duše, aby ten plamienok nádeje nedohorel, nedotlel nadobro, ale sa udržal, ba i zveľadil, a tak rozhrial skrehnuté srdce.

A lásky! Ako nám jej bolo treba. V tom najotupnejšom prostredí, presiaknutom besnosťou a nenávisťou, pociťovali sme dôležitosť lásky v živote a na svete. Prosili sme o ňu pre seba, aby sme jej zakúsili viac než tej zbesilej nenávisti a nevraživosti, pre svet, lebo inak svet nepríde k ozdraveniu, i z našej strany pre našich nepriateľov.

Neraz, pod bičom skrividlivosti, v človeku vzkykala žľč túhou po pomste, tu ozaj bolo treba prosiť o Božskú čnosť lásky, aby sme vedeli premôcť

praje, keď hovorí: „Kto nevezme svoj kríž a tak nenasleduje ma, nie je mňa hodený!“

A slávnostný ruženec bol posilou našej nádeje. Nádej vzkriesenia, konečného víťazstva, oslávenia v rukách Kristových a jeho verných,

Krížová cesta bola ďaleká, ťažká, vrcholila strašnou kalváriou. Ale kalvária nebola poslednou stanicou krížovej cesty. Darom si vrahovia Božskej pravdy mysleli, že pochovaním Syna Božieho v skalnom hrobe, balvanom zavalili Božiu Pravdu na veky a že viac nevstane.

Ani pohanská stráž, postavená ku hrobu v celom brnení a výzbroji, nezabránila Božej Pravde oslávenej vstať z hrobu.

Balvan, ktorým chceli privaliť a umlčať Pravdu, doľahol celou svojou váhou na jej katov. Či nie je v tom záruka i nášho víťazstva? Môže ešte dlho trvať naša krížová cesta? Ak sa držíme Pravdy Božej, zažiarí nám stanica víťazstva a oslávenia.

Apoštol hovorí: Kto s Kristom trpí, s Kristom i víťazí.

Po sv. ruženci nasledovali litánie, modlitba za pána prezidenta Tisu, za náš národ, rodičov, priateľov, príbuzných, dobrodincov a známych, živých či mŕtvych.

Potom obyčajne niektorá cirkevná pieseň, a tak sme končievali každý deň. Po úmornej, ťažkej práci, po prestátnych prikoroch, urážkach zo strany červených, nepriateľských dozorcov, pozdvihnutie mysle k nebeskému Otcovi bolo osviežením, obnovením, povzbudením, útechou. Náruč nášho dobrého nebeského Otca bola taká hrejivá, že v nej i na hrôzy žalára sme na chvíľu zabudli a pociťovali predchut' neba.

Po čase sa mi podarilo zvonka, od známych, kus po kuse do žalára prepašovať isté náboženské knihy, a po skončení modlitby a obriadení sa voľný čas, ak to svetlo dovoľovalo, sme venovali tajnému čítaniu týchto kníh, aby sme čerpali i z tohoto poučenie a povzbudenie.

Inokedy sme voľnú chvíľu venovali nacvičovaniu cirkevného spevu, aby tento v kaplnke vyznel čo najkrajšie, aby sme tak svojim výkonom zavďačili sa Pánu Bohu, venujúc mu to najkrajšie, čo vládžeme, a aby i naše dojmy z bohoslužieb boli povznášajúce.

Keď nový režim „slobodnej“ českej republiky vyhadzoval z kasární kríže,

Kráľovstvo Božie je ako kvas. Nedá sa ohraničiť a obmedziť. Kvas svojou vnútornou silou prepracuje cesto, že ono vykypí z nádoby, do ktorej bolo umiestnené, a vnútorná sila Božieho kráľovstva nepozná vonkajších prekážok, ale ich premôže, zdolá a plní svoje poslanie i s prekážkami.

Nepriatelci cirkvi a slovenského národa si mysleli, že útlakom, trápeniami, žalárom a mukami odtrhnú väzňov od Boha a svojho rodu. Ale sa im to nedarilo. Kto prešiel hroznou školou česko-boľševických mučiarňí, našiel hlbší a lepší pomer voči Bohu a ešte srdečnejší, utrpím spečatený vzťah voči svojmu národu.

Mukami a trýznou chceli českí boľševici vychovať zo slovenských katolíkov odpadlíkov a docielili pravý opak. Žalármi odchovali najlepších a najideálnejších apoštolov za vec Božiu a národnú.

KATOLÍCI A EVANJELICI V NOVOM REŽIME

V týchto spomienkach žiada sa i o tomto pomere niečo povedať, lebo sa ma bezprostredne týkal.

Keď sa zjavilo „povstanie“, videlo sa, kto za vecou stojí. Komunistickú a „demokratickú“ stranu obsadili luteráni. A v tomto znamení sa nieslo i preberanie moci na Slovensku po príchode červenej, boľševickej armády.

Konkrétne udalosti:

V Trenčíne po príchode boľševikov v roku 1945 nastali nasledujúce personálne zmeny. Na súde: prezidenta sédie Gerharta Šebáka zavreli, lebo bol katolík, a na jeho miesto vymenovali evanjelika Zamboya. Sudcov - katolíkov - odstavili. Na čelo okresného „ľudového súdu“ sa dostal ako predseda Dr. Pobežal, lebo bol evanjelik. Ako obžalobca u okresného súdu v Trenčíne fungoval zlopovestný krvižnivec, evanjelik Dr. Trebichovský.

* * *

V školstve:

Keď riaditeľ chlapčenskej katolíckej ľudovej školy, veľmi zaslužilý národný pracovník, 62 ročný Karol Kresánek bol bez vyšetrenia viac mesiacov vo väznici, trápený reumou a inými chorobami, žiadal sa predviesť k výsluchu, aby aspoň vedel, prečo je vo väznici. Konečne horko-ťažko sa dostal k výsluchu na NB.

Hľadali jeho obžalobu, ale doklady s jeho menom nenašli. Vypočúvajúc sa ho v rozpakoch pýta: Prečo Vás zavreli?

Pán riaditeľ odpovedá: „Ja neviem, vy to musíte vedieť, keď ste ma dali zavrieť.“

- Kto Vás odvádza do väzenia?

- Milícia.

- Tu nemáte žiaden záznam, že Vás zavreli.

- To je potom pekný poriadok. Sedím už mesiace, celý som chorý.

- Vyšetrujúci sa pýta: Čím ste boli predtým, než Vás zavreli?

- Riaditeľom chlapčenskej katolíckej ľudovej školy tu v Trenčíne.

- Kto je teraz na Vašom mieste?

- Pán Valocký.

- Akého je ten vierovyznanie?

- Evanjelik.

- A vy ste katolík?

- Áno, ja som katolík.

- Na to vyšetrujúci sa udrie do hlavy a povie: „Teraz viem, prečo ste zavretý, aby ste jednému evanjelikovi uvoľnili miesto“!

Onedlho Karola Kresánka prepustili z väznice ako nevinného, ale miesto späť nedostal. Bol nevinný, prepustili ho, ale na riaditeľskom mieste už sedel evanjelik, z penzie reaktivovaný, a na tom mieste i zostal.

Riaditeľom štátneho gymnázia bol Imrich Solčiansky, ktorý sa do politiky nikdy nepchal. Odstránili ho, degradovali za obyčajného profesora a jeho miesto obsadil evanjelik Zaťovič.

Na učňovskej škole bol riaditeľom trenčiansky rodák, arch. Štefan Gallo, katolík, odstránili ho, na jeho miesto sa dostal evanjelik Mamojka.

Na dievčenskú štátnu meštianku vymenovali namiesto Senického, evanjelika, evanjelického Ol'gu Mičátkovú. Tá sa však zo zdravotných dôvodov vzdala.

U sestričiek riaditeľom národnej školy bol vdp. Štefan Pecár, katolícky kňaz, ktorý nikdy nepolitizoval. Odstránili ho a sestričkám na krk zavesili luterána, z penzie reaktivovaného Nováka, ktorý im robil všetko napriek.

Na obchodnej akadémii bol riaditeľom vzácný literárny pracovník, katolík, prof. Bruno Ripka, zavreli ho do žalára, len aby uvoľnil miesto vtedy ešte nedokonanému profesorovi Tvarožkovi.

A tak sa dialo po školách aj inde a nielen v školskom rezorte, ale aj v iných.

* * *

Na finančnom riaditeľstve zavreli bezdôvodne Dr. Antona Šujanského, katolíka, a na jeho miesto sa hneď dostal evanjelik Kedro.

V mestskej sporiteľni zatvorili riaditeľa Alexandra Čerňanského a na jeho miesto sa posadil Chovan, evanjelik. Až neskôr sa stal riaditeľom Reháka.

Keď mal katolík arizovaný obchod, vzali mu ho a zavreli ho. Keď arizátorom bol evanjelik, zostal mu v pokojnej držbe ďalej. Keď výnimočne mu nápadníci obchod prebrali, dostal náhradu v nejakom národnom správcovstve. Zvláštnych poznámok k tomu netreba.

Príznačný pre vtedajšie ovzdušie medzi konfesiami je žart, ktorý koloval po Trenčíne po zatvorení preláta Msgr. Andreja Marsinu, že sa evanjelický senior presťahuje na hornú faru, za mestského katolíckeho farára. Touto satirou povedali mnoho!

Napriek takémuto zaobchádzaniu katolíci sa vedeli zaprieť a zabudnúť krivdy, a pre záchranu občianskeho poriadku a národa podali evanjelikom v demokratickej strane ruku k spolupráci, opierajúc sa o čestné slová a podpisy na dohode.

A následok? Podlé oklamanie a vierolomné zrušenie dohody tými evanjelikmi, ktorí ju podpísali. No, však i tie prestoly, ktoré si vystavali na skravených a utrýznených chrbtoch katolíkov, sa rúcali v prach.

(Pokračovanie v budúcom čísle)